

జయంతజయపాలం

ప్రతిభాక్షర్యః
ఆంధ్ర సత్యనారాయణరావుగారు

సరస్వతి పబ్లికేషన్స్ డిపో,
ప్రకాశకులు
చింతామణి

మా స్వంత ప్రచురణములు

నాటకరాజములు

భిచ్చాపురపు యజ్ఞనారాయణస్వామిగారి

రసపుత్ర విజయము 1-2-0

రాజాప్రతాపసింగ్ 1-0-0

డాక్టర్ చంపూ గిరీశాచార్యగారి

చంద్రగుప్త 1-4-0

సామగంటి లక్ష్మీనర సింహారావుగారి

పాదుకాపట్టాభిషేకము 1-12-0

విప్రనారాయణ 1-8-0

రాధాకృష్ణ 0-12-0

ముత్తనేని వేంకటచన్న కోటపులుగారి

చండిక 1-8-0

సూరి పార్థసారథిశర్మగారి

రంగమాన్ మెయిల్ 1-4-0

నలయువారిట్లు వ్రాయనలయును :

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

ప్రాప్త యిటును :

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

జయంత జయపాలము

(సవర సభానితముగు 5 అంకముల చాకమా)

గృంథకర్త:

జయచేత్ర శ్రీస్వామిరామరావు నాటకములయొరచించిన,

ఆకెళ్ల సత్యనారాయణగారు

ప్రకటనకర్త:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్

కురుకూరి స్వరాజ్య బెంకట సత్యనారాయణరావు

స ర స్వ తీ బు క్ డి పో,

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా

నిదవ కూర్పు 250

ప్రచురితం పెన్, బెజవాడనందు ముద్రింపబడియె.

1946

All Rights Reserved.

వెల 0-12-0]

[ప్రొద్దటి ప్రత్యేకము.

0. 4-0
1-00

రంగూన్ రౌడీ

(అను)

పతిభక్తి నాటకము

(గంభీర: సోమరాజు రామానుజరావుగారు.)

పల్లెలలోరాడీ—పట్టణములలోరాడీ—వీధులలోరాడీ—విపణికలలోరాడీ—
సంతలలోరాడీ—చావిళ్ళలోరాడీ—సందులలోరాడీ—సభలలోరాడీ—గుళ్ళలోరాడీ
గృహములలోరాడీ—కత్తలలోరాడీ—కలహములలోరాడీ—కోరులలోరాడీ—పార్టీ
లలోరాడీ—దొంగలలోరాడీ—దొరలలోరాడీ—మాతృలలోరాడీ—సృత్యసభలలో
రాడీ—సరఫలలోరాడీ—సరఫములలోరాడీ—ఈరాడీలలో మనరాడీయెవ్వరు?

మనరంగూన్ రాడీ స్వస్థమగుటకలంకారు—సమస్తజనభయంకరును! మొద
టిదెబ్బతో రంగారావుకు మోక్షమిచ్చినరాడీ! పోలీసువారికి చిక్కకుండ పొగయోడి
నోస్తెనరవుడీ—సముద్రమధ్యమున—మొసలిపట్టినను—చావరపుడీ—రక్షించినరమే శ
రంపతులతో రంగూను చేరినరవుడీ—ఆన్నము బెట్టినదాతకు సున్నము పెట్టినరాడీ—ప్రా
ణదాత భార్యతో పోణముపగంకములాడించిన రవుడీ—రమేశునిచంపి యాతని
భార్యతో రంగూనువిడిచినరవుడీ—చెడత్యాగి ప్రభాపతిచేతికి చిప్పయిచ్చినరవుడీ—
బంధింపవచ్చినమామకు ప్రాణమోక్షమిచ్చినరవుడీ—తనయపరాధములన్నిటికిని తలపై
పడుకొనిభార్యను గాంచి పశ్చాత్తాపముపాలైనరవుడీ—ఘోరమరణశిక్షకు పాల్పడిన
భార్యకొడుగుండెబ్బదలైనరవుడీ—మనరంగూనురవుడీ అన్నిరసములలోనున్నాడు.
అన్నియనుభవములలోనున్నాడు. అన్నిఅంకములలోనున్నాడు!—మహామృతముగల్గించి
నరవుడీ చదువరుల గుండెలను దడకడలాడించినాడు! పకపకనవ్వించినాడు—బాట
పాట కన్నీరుగాల్పించినాడు!—శృంగారచేష్టలతో సుఖానుభవము నొందించినాడు!

అంభోదేశమునందలి అన్నిపట్టణములవారికిని అనందమును గల్గించి యెప్పుడు
కటికమగునాముని యెదురుమాడబడుచున్న రంగూన్ రవుడీ నేటికి ముద్దొంపబడి
ముగనున్నది!—రసభరితములగు పద్యములు!—రమ్యములగుపాటలు, తప్పుక యిం
చుంచుకొనిన హంతకులయొక్కగాని దొంగలయొక్కగాని మోసగాండ్లయొక్కగాని
లేకుండ కాపాడగల మారంగూన్ రవుడీ! 1 రూపాయకి మాత్రమే లభింపగలదు.

వలయు వారు:—శురుకూరి సుబ్బారావునన్.

సరస్వతి మిక్కిలి బెడవాడ (కృష్ణాజ్ఞా.)

ఇందలిపాత్రలు

—♦ పురుషులు ♦—

- (1) జయ పాలుఁడు—మధురాపుర రాజకమారుఁడు
- (2) జయంతుఁడు—,, మంత్రికమారుఁడు
- (3) సుదగ్ధుఁడు—,, రాజు.
- (4) కళానందుఁడు—సువర్చనుని మంత్రి)
- (5) చంద్రశేఖరుఁడు—,, కుమారుడు
- (6) వనపాలుఁడు.
- (7) ఇద్దఱు ద్వారపాలకులు.
- (8) కిరటము—మేదరికులమునకు పెద్ద.

—♦ స్త్రీలు ♦—

- (9) పంకజాక్షి—ఒక వేళ్ళ.
- (10) భానమతి—జయంతునిభార్య; సాధ్వీ.
- (11) కాత్యాయని—ఒక యోగిని.
- (12) భువనసుందరి—జయపాలునిభార్య; జారీణి.
- (13) నంగనాచి—భువనసుందరి దాసి.
- (14) కాళి—ఒక దేవత.

నా లిఖితరూపమును. అనుమతిని పొందకుండ ఈ నాటకమును ప్రదర్శించినవారు, సివిల్ లైసెన్సువలుచర్యలకు ప్రాతులగు డురని యిందుమూలముగా తెలియపర్చడమైనది.

ఇట్లు,

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

(కురుకూరి స్వరాష్ట్ర వెంకట సత్య నారాయణరావు)

నరసరాజ్ బుక్ డిపో, బెడవాడ.

వీ రీ త

ఈశ్వరానుగ్రహంబునను, ఆంధ్రనాటకాభిలాషుల ఆరమునను, ఈశ్వరీకన్యకకు నాల్గవసారి ఆంధ్రలోకయాత్రచేయు మహాభాగ్యమిప్పటికి సంపూర్ణమయ్యె.

ఈనాటక ప్రేతులన్నియును, సుమారు రెండునరపత్నరముల క్రిందటనే ఇల్లిపోయినను, కొండలు మాటనిలకడలేని మహానుభావులు సాయముచేసెదమని, వాగ్దానముచేసి, శేషమావనుచు, నేటివఱకు కాలయాపన చేయుచుండుటచే, ఇది వెలుపడుట కాలన్యమయినది.

నామిత్రుఁడును, బెజవాడ సరస్వతీబుక్ డిపో ప్రొఫయుటకును నగు శ్రీయుత కరుకూరి సుబ్బారావుగారు ప్రకటించెదనని, కోరినందున వారివలన తగు ప్రతిఫలమును పొంది, యీనాల్గవకూర్పునుండియు, ఈగ్రంథముయొక్క కాపీరైటు హక్కులును మఱియు నిదిరసర్వహక్కులును, పుత్రపారంపర్యముగా ననభవించుటకై వారికొసంగితిని. ఇంతటినుండియు పాఠకుల కాశాభరణము గలుగకుండ వారే ప్రచురింతురుగావున సర్వేశ్వరుడు వారికాయురారోగ్యైశ్వర్యములఁ బ్రసాదించునుగాక యని వేడుచున్నాను.

వి శా ఖ ప ట్ట ణ ము } 10—31—31.	ఇట్లు, ఆకెళ్ళ సత్యనారాయణ, గ్రంథకర్త.

జయంత జయపాలము

నాంది

శ్రీ కాంతామృదయాబ్జరంజక మహా
 శృంగార మార్తాండుఁ డ
 స్తోకప్రాభవుఁ డన్యముం డమలసం
 తోషాంతరంగంఁడు సు
 శ్లోకుం డాశ్రిత వారకప్పనగజ
 ఘృడైన విష్ణుండు దా
 సాకల్యంబగు పేమతోఁ గనుత మ
 శ్రాంతంబు మిమ్ముక్ మమనీ.

కన్నడ — చాపు.

కరుణాకరా! పరా! - కరుణ మ మేలుమా!
 నిరామయా! నిన్నే - నెమ్మదిని నమ్మినాము! కరు!
 దారితప్పి యున్నారము - భారమునీవె వేసినాను!
 ఏరీతి మమ్ముల మంచి - దారిఁ జేర్చెదవో దేవా! కరు!
 పరుని నిందాస్తోత్రముల్ - పాటింప కుండుబుద్ధి!
 మఱియు ఇతరసద్గుణములు - మాకలవడఁజేయవే! కరు!
 ఆ కెళ్ల సత్సనారా - యణఁనుతా! శుభచంతా!
 శ్రీకళ్యాణి సంఘసాలా! - నీకృపా బ్ధిఁ దేల్పవె మమ! కరు!
 చ! వరగుణు లాప్త మిత్తుల! + పైరమ దెట్లొకసాని పెట్టెనొ
 గరితలఁ బుట్టినొడ్ల బహు + కాలము వీడిన నేమి నష్టమో
 పరమహితోత్తముం డెట్లు + వర్తిలుచుండనొ తెల్పుగాథతోఁ
 బరఁగెడు శ్రీజయంతజయ + సాము లోక హితంబు గావుతే.

జయంత జయపాలము

ప్రథమాంకము

ప్రథమరంగము—రాజమార్గము.

[పంకజాక్షియును సాని [పవేశించును]

పంక—[పంకాక్షియును] బీ! ఇన్నాళ్ళకు నాచనుత్కార వాణ్ని పుణ్యతీర్థము, నామాయోపాయ మహాకౌశలంబును చూప వలసిన తరుణముసాగి పుట్టెడి రాజకుమారుండును మంత్రకుమారుండును చిన్నతనంబునుండియు విచ్చిన్న స్నేహ పాశబద్ధులై సంచరించుచున్నారు అందు రాజకుమారుండు రాజ్యకార్యంబుల గన్పెత్తి మాడక, జన్మనియగు భార్యణ్ణును తలపెట్టక కాలము వ్యర్థపుచ్చుచున్నాడు అందుకు రాజు చింతించి వారినిరువురను విడదీయ చతురోపాయంబును ప్రయత్నించి విఫలమనోరథుండయ్యెను! మంచివనియెనది ఎవ్వ రేపని చేయదగిననాగో వారాపని చేసిన రాణించును; కాని యితరులు పూనుకొనిన తలపాపులు కాకమానునా? రాజునేర్చిన చతురోపాయంబులు శాత్రువులయెడఁ పనికి వచ్చును; కాని మిత్రులకడ సాగునా? మిత్రభేదము పంచ తంత్రంబులం దొంటి. ఆతంత్రము బాగుగ ఎఱింగినవారంగ నలు. అందు ముఖ్యముగా పేరొందినవారు వారాంగనలు. ఆలుమగలను, తండ్రికొడుకులను, అన్నదమ్ములను, ప్రాణ మిత్రులను, యీతములలో వేరుచేసి గర్భశత్రులుగ చేయుట

సానుల కద్దరబాల రంగరించిపోసిన కులవిద్య. కాన వేశ్యా
కులంబున పుట్టిన నే నాజయంతజయపాలుర విడదీయు
తుంతపని? రాజుగారు నన్ను పిలిపించి వారిద్దఱును కయ్యము
పెట్టి వేరుజేసిన వేనూటపదునార్లు కట్నమిచ్చెద మన్నారు.
కనుక, కడుదాగిత్రతో ఆపని చేసివచ్చెద. (కొంచెము
దూరమునడచి నిలిచి) మిత్రుల విడదీయుట బహుదోషము
కాబట్టి నాజయంతకాత్రి, “వద్దవద్ద”ని వెళ్ళకు లాగు
చున్నది కాని వేనూటపదునార్లెంత కష్టబడిన వచ్చును?
ఎంతకాలము పట్టును? ఇప్పుడో అనాయానంబుగ ఒకగడి
యలో దొరకవచ్చును. అదియునుగాక నేను చేయుపని ఒక
విధముగా మంచిది. ఎట్లన రాజసుతుండు రాజ్యకార్యంబుల
ముట్టకున్న ఇప్పుడిబ్బందిలేదు; కాని, యుక్తవయసువచ్చిన
భార్యను పుట్టిట ఉంచివేయుట గొప్పతప్పు. దాన పెక్క
నర్థంబులు కలుగుటయేకాక ఒకప్పుడు ప్రాణహాని కూడ
సంభవించును. గాన,

హిందూస్థానిక్యల్ — ఆది.

ఇప్పుడే పోయి ఆ - యిద్దఱు నడకబాపెద;	
తప్పక భూపాలుని - మెప్పు లంది వచ్చెద	ఇప్పు!
ఇట్టిపనులను చేయ - ఏ మాటిలేటికము	
ఎట్టి దిట్టరి నైనమేము - బుట్టలో వేయగల	మిప్ప
ఆడుది పూనుకొసిన - మూడులొ కంబులు అలప	
లీలగ ముట్టడింప - చాల సమర్థురాలు	ఇప్పు

ద్వితీయరంగము — ఉద్యానరంగము

(మంత్ర) కృపానుండగు జయంతుడు (ప్రవేశించును.)

జయం —

కాంభోది - రూపకము.

నిక్కపున్నేహితుండు - చిక్కుట దుర్లభము'

ఒక్కడైన నూటికి - ఉండు ఓతి ప్రము॥

నిక్క॥

పని యేదేని యున్నచో - పల్కుచు కడుతియ్యగా

దినము వతు రింటికి - పని తీసంత దాక॥

నిక్క॥

పరిచయమున్నవా రెల్ల - వయస్సులు కాసేరలు

పరిచయమై సులగు - కరము భేది మున్నది॥

నిక్క॥

మితుని బోలు మితుని - ధాతి నొక్కని గాంచితి

మిత్రపదమణి దాల్చి - పాతుండు జయపాలుడు॥

నిక్క॥

ఎవడురా అక్కడ ?

వనపా—(ఎగురువచ్చి చేతులుబోకించి) బాబూ ! ఏమిసెలవు ?

జయం—జయపాలుడు వచ్చినాడా ?

వనపా—వచ్చెదమని కబురంపి కాగు. కాని యిక్క రాలేదు.

జయం—సరే, (లోనికిపోయి ఒకచోగూర్చుండి) మిత్రుడినివలెని
రూపంపటకు హేతు వేదేని ఉండవలెను.

గీ॥ అతని, రాజాపేనేమొ కా + ర్యార్థ మెచటి

కైన; తాపని చిక్కేది + యైన వచ్చె

నేమొ! ననఁ బిల్వ మాయూటి + కేగకేమొ !

ఎకమ కన్నదురుచు నున్న + నిప్పు డకట!

తండ్రి తన్నెక్కడకైన అంకిత నాతో చెప్పుకుండ పోవునా ?

వచ్చి చెప్పుటఁ వ్యవధిలే న్న సేవకునిచేతనైన కబురంపకుండునా ?

ఏదేని కష్టమువచ్చిన ఈపాటికి ఊరెల్ల అల్లులొనరా ? దైవానుగ్ర

హంబున నాచెలికాని కట్టిదొనఁగును పొసఁగకుండునుగాక ! (యో

చించి) అకడు తన జనకునితో మాట్లాడుచుండవలె; లేనా నాకొ

అగు మాయుంటికి వెళ్ళియుండవలె. అహో! జయపాలునకు నాయంకుల సుహృద్భావ మగణ్యముకదా! భూరిసామ్రాజ్య వైభవోపేతుండయ్య గర్వము రవ్వంతయు లేక, తన తండ్రినేవకుని కుమారుంఁడని నన్ను నిరసింపక, తన అన్నవలెనే ఎంచుచునామాట యందు గౌరవముచూపుచు, ఎంతరహస్యమైన నాచెవిని వేయకుండ ఉండలేడుగదా!

నీ॥ కష్టకాలంబున • కంటికి తెప్పరీ

తిని కాచువాడు న • దిత్తుడు కాడె?

బంధువు లందఱు • పాఱిదొలిన చేరఁ

దీసె వాడు న • దిత్తుడు కాడె?

మనసున మూటల • పనుల భేదములేక

ఎపుడుండువాడు న • దిత్తుడు కాడె?

అవసర మైనచో • పొనిమియంగ వెను.

దీచునివాడు న • దిత్తుడు కాడె?

ఎపుడు మేల్గోరువాడు న • దిత్తుడు కాడె?

ఇట్టి నిరుపమగుణములు • దొట్టికులుకు

న్నహితుం డెల్లవారికి • చిక్కు తురిది;

కాని నాభాగ్యవశమున • కల్గెనాకు.

జయ—(ప్రవేశించి, తనలో)

మోహన — ఆటతాళము.

కమలములను రాత్రిరాఁగనే విడుచు రవి మిత్తుఁడా?

సమయమునకు సనికి గాని-సముద్రంకనేల? కల్పనా॥ కమ॥

చెలికానికెపు డేదైన- నెడుగు వచ్చునప్పుడు

చలచల్లఁగ జాతిపోవు-స్వార్థపరుడు హితుఁడా! కమ॥

భుజము భుజము కలిపితిరుగు- కుజనులెల్ల స్నేహితులూ?

నికముగ ఆజయంతుఁడే- నేస్త మనఁ దగినవాడు॥ కమ॥

జయంతుఁ డొకగడియ కనబడకున్న నామనను వలగొ
చిక్కిన చేవవలె కొట్టుకొనుచుండును. భోజనసమయంబులందుతప్ప
తక్కినకాలంబులందురువురము రామః శ్రీఘ్నః వలె ఎడఁబాయకం
దుము. పాపము! అతని మామగారు వచ్చి ఎన్నసార్లు పిలిచినను,
లేనిపోని వ కలు కల్పించి, “లేవువచ్చెద, మావువచ్చెద,” ననికాల
ము వుచ్చుచున్నాడే. కాని యుక్తవయస్సువచ్చిన సతినీచూడట
కొకసాక్షయన వెళ్ళలేదు. అందుకు కారణమతఁడు నన్నువిడిచి ఉం
డలేకం లేకదా! సెబాన్! అమూల్యమిత్రపదరత్నమునుధరింపఁదగిన
వాడు గుణవంతుఁడగు జయంతుఁడే

చ॥ ధనముగలానియిటికడఁతప్పక కాకులరీతి ఎ దతో

దివమునుచేరుచుండు); కడుతియ్యగ పల్కుచునుండుస్తోత్రము లే
ఘనముగ చేయునుండు; మఱివైష్ణవులవచ్చిన కాసులై పో
యినముఖమింతచూపరున లేకదా పిల్చినపల్కఁ డొక్కఁడుకొ.

మఱియు అవసరమున్నప్పుడును, సొన్న విచ్చలవిడిగా కర్చు
కెట్టువచ్చును, అహోరాత్రములు నీడవలె వెంటనంటియందును
చెలికాండు), వారి అవసరము తీరినవెనుకను, డబ్బు కర్చుపెట్టుట
మానినప్పుడును. చల్లగ జాతిపోవుటయేకాక శత్రులయ్యెదరు, అట్టి
కృతఘ్నుల, అధర్మాధముఁ, విత్రోద్రోహులను పట్టికట్టి, జాలఱుర్వి
నగముచంపి నక్కలకప్పజెప్పినను పాపములేదుగదా! కానిదైవాను
గ్రహంబున ఎట్టి సుగుణంబులు గలవాఁడు మిత్రుఁడనఁదగినవాఁడో
అట్టి సుగుణవంతుఁడు జయంతుఁడు నాకు లభించినాఁడు. అతఁడు
నాకంటె ముందుగ నేనుచప్పటికివచ్చి నాకొకకెదురుమాచుచున్నాఁడు
కాఁజోలు? ఎవడక్కడ?

వనపా—[వంగినమస్కరించి] యువరాజచందా)! ఎమనుజ్జ?

జయ—జయంతుఁడు వచ్చినాఁడా?

వనపా—చిత్తము. వచ్చియున్నారు.

జయ—ఎంతసేనైనది?

వనవా—సుమారు అరగడియ కావచ్చును.

జయ—సరే నీవని చూచుకొనుము (ముందుకుపోవును)

వనవా—చిత్తము (నమస్కరించిపోవును.)

జయం—(‘నా’ నాయెడమక స్నేయద్యావవనమునకు వచ్చినప్పటి నుంయు కొట్టు నుచున్నది. ఏమిచెడుగు కానున్నదో తెలియదు. కానియ్య కానున్నది కాపోదు.

బయ—మిత్రమా! జయ తా! (దగ్గరకుపోవును.)

జయం—అవగా! జయవా! వచ్చినావా? (కొంగలించుకొని) నేడే ఇత జాగునీతివి?

జయ—మానాన్నగారిలో మాటలాడుచుడుటచే కొంచె మాలస్య పైనది క్షమించుము.

జయం—రిసరి క్షమించుట కేమిలవ్వచేసితివి? నేనన్నిసార్లు ఆలస్యముగా రాతిను? కాని మతేమి వింతలు?

జయ—నీకెలియని వింతలేమున్నవి? నాకు పట్టాభిషేకము చేసి పిట్ట వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరింప నిశ్చయించినట్లు మానాన్నిగారు చెప్పినారు

జయం—అందుకు నీవేమిచేసావు? ఒప్పుకొనినావా లేదా?

జయ—“ఇంక కొంత కాలము నన్నిట్లు స్వేచ్ఛగా తిరుగనిండ” నిశ్చయించి వచ్చితిని.

బయం—చా! చా! ఎంతపొరచాటు చేసినావు!

జా! ఎన్నడు రాజ్యతంత్రములనెల్ల యథావిధిసంగ్రహించెదో? ఎన్నడు నీవు భాజ్యమున ఇచ్చగియకావన కాంతిదోచునో? ఎన్నడు చేతిందెదద? ఎన్నడు శాంతినొసంగెదో ఆటం చెన్నుచునుండ నీజనకండిట్టుల పలుకుకూడునా? నఖా!

జయ—చెలికాడా! రాజ్యధారము పైబడనంతవఱకే యీవినోదములు ఈసుఖములు గాని అది పైబడిన పిమ్మట మనమిద్దర

మీగతి హాయిగా ముచ్చటించుటకు వీలుండదుగదా!

జయం—ఏమట్లునుచున్నావు? నీవురాజునైన నన్ను సీకగ్గటకు రానీ
యవు కాబోలు? బాల్యస్నేహితులవగు నన్ను మఱచి
పోయెదవుకాబోలు!

జయ—(కొంగిలించుకొని) ఎంతమాటాడినావు! నేను రాజునైన
ప్పుడు నీవు మంత్రీవి కాకుందువా? ఒకవేళ నారాజ్యాధిప
త్యమే మనస్నేహంబున కడ్డుపచ్చినదానిని శృంగారయంగా
ఎంచి విడిచిపెట్టెదనని నమ్ముము

జయం—అట్టైన—నీకీజాకెదుకు? శ్రీఘంబుగా రాజ్యాభిషిక్తుండవు
కమ్ము.

జయ—ఓయీ! రాజురాజుని పేరుగొప్పకాని వానికుండు మనోవ్యా
కులత వేటొక్కని కుండదు సుమా.

మ|| తనసౌఖ్యంబులు లెక్కనేయక సదాధర్మం బుపాసించుచుకొ
జనకవంబులు సాపుచుంకి. వ్యసనానకుండు కాకుండ వే
కనులకొ రాజ్యముకేలుచుకొ, రిపులదొంగవంబు చెండాడుచుకొ
జనులుకొ దైవముమెచ్చునట్లు నడువనొసలభ్యమా మిత్రమా!

పంక—(ప్రవేశించి, తనలో) ఇంతసేపటికి నాగమ్యస్థానము చేరితిని.
కాన నేను ఎచ్చినకార్యమి-క అతిజాగ్రత్తతో చేయవలయు.
పండగురో కాయగునో తెలియదు. ఎటులైనను నాప్రయ
త్నముమాత్రము మానను. ఒకవేళ నా వాచిక పాటి
యిప్పుడు వాగ్దాటు దెబ్బలాడుకొనినను మరల ఎన్నటికైన
కలిసికొనకమానరు. అప్పుడు మరిస్నేహము మఱింత దృఢ
పడును. కానిమ్మ అగొడవనాకేల? రాజకుమారుండున్నాడో
లేడో తెలియలేదు. తినబోవుచు రుచి అడుగనేల? వెళ్ళి
చూచెద. (ముందుకు వచ్చుచుండును.)

వనపా—నిలు నిలు. ఎవరావచ్చుచున్నది? (ఎదురువెళ్ళి) ఎవనసేవు
ఇందు రాఁబనియేమి?

వంక—నేను వారకాంతను. యువరాజదర్శనార్థ మిచ్చిటికి వచ్చితిని

వనపా—ఏమి? వారకాంతవా? ఏవారకాంతవు?

వంక—ఏవారకాంతనో నీకు తెలియదా?

వనపా—ఏవారకాంతనో నేనేమెఱుగును? ఏడువారములున్నవి.
అందులో సోమవారకాంతనో మంగళవారకాంతనో శనివార
కాంతనో నాకేమి తెలియును?

వంక—చాలుచాలు. ఇంత తెలివిగలవాడవని అనుకొనలేదు నేను
సాని.

వనపా—(నవ్వుచు) సానివా? ఆలాగుచెప్ప. మొదటనే తేటమాట
గచెప్పరాదా? ఈపాక్షగీర్వాణమెందుకు? నరే చెప్పినచెప్పద
ఇచ్చటనేఉండుము. (వచ్చి) యువరాజా! తమదర్శనార్థ మొ
సానివచ్చి బైట తమయాజ్ఞకై వేరియున్నది. ఏమిసేలవు?

జయ—ఏమి? సాని వచ్చినదా? ఎవరికొఱకు?

వనపా—చిత్తము తమకొఱకే

జయం—(నవ్వుచు) మిత్రమా! ఇన్నాళ్ళకు దొరకిరావు. కానిమ్ము
కానిమ్ము.

జయ—(వనపాలనితో) ఛీ! మూర్ఖా! తిన్నగా తెలుసుకొనిరమ్ము
పోమ్ము.

వనపా—చిత్తము (పోవుచు.)

జయం—నాతో చెప్పినావు కావు. పోనిమ్ము కొత్తచెలుల సంపాదిం
చుచున్నావా? నరే, నేనెందుకొక్కడ? పోయెదను. (లేచును)

జయ—(చేయివట్టుకొని) జయంతా! నీతోడు. నాకేమి తెలియ
దు. కూర్చుండుము.

వనపా—(సానితో) ఎవరికొఱకు డచ్చినావు? తిన్నగా చెప్పము.

పంక—(తనలో) ఇతడిట్లుడుగుటకు కారణమేమైయుండును? (అలోచించి) ఓయీ! అక్కడ ఎవరెవరున్నారు?

వనపా—రాజకుమారుడును మంత్రికుమారుడు నున్నారు.

పంక—(నవ్వుచు) సరే; తెలిసినది. ఇద్దరికొకటనువచ్చి తినిపెప్పుము.

వనపా—(వెళ్ళి) ప్రభూ! మీయిద్దరికొకటను వచ్చినదట

జయ—(నవ్వుచు) మిత్రమా! ఇప్పుడేమనెదివు?

జయం—సాచిపిల్లగదా! సమయస్ఫూర్తిగ చెప్పింది.

జయ—రావచ్చునని కబురంవుదానా?

జయం—వద్దు వద్దు. నామాటవినుము.

ఉ॥ మానినిండఁగావలయు మానముపై అభిమాన; మట్టిచో
మానముమీఁద చిన్న మభిమానము లేక ధనంబె గొప్పగా
మానసమందు నెంచి అనుమానములజ్జ్వలించి హీనురాలి
సాని మెలంగుగా; వలదు లలిజకు యెండు చేరినిచ్చుట

జయ—(నవ్వుచు) జయంతా! ఎందుకీధయము? అది అబల. అందులో సానిది. మనల నేమిచేయఁగలదు?

జయం—వెలయాడ మాయలలోపడి ఎదతెడతొ ధనగోనా
రోగ్య ప్రాణముల వమ్ముజేసికొనినారు మనమునఁగా ఎంత?
కాన దానిని చేరనీయఁడుటేనక్కోతమంటు. వ్రేలుచూపిన
మండ్రమిగుజాతి సానిజాతి. కాన నామాట వినుము.

జయ—దానిమాయలో పడినపుడుగదా చెడుట? ఈజయపాలకుడు
సులభసాధ్యుడు కాడని నీవెఱుంగవా?

జయం—అట్టి ధృఢనిశ్చయమే నీకున్న దానిమ్మా.

జయ—నేవకా! నీవు త్వరగాపోయి ఆసాని నగవుము.

వనపా—నిత్యము. (వెళ్ళి) యువరాజుజయొడది; వెళ్ళుము. బహుచూ
నము చెఱిసగము; మఱిచిపోకుము.

కంఠ — [చిలునవ్వుతో] పవేశించి యువరాజవందా! నమస్కారము
వఱియేమారతిలకనూ! వందనము.

జయ — వాగాంగనా! నీవిచ్చటికి రాజనియేమి?

వంక — రసిక శిఖామణీ! తమదన్యనార్థమనేక దినములనుండి వేచియుంటి
ఇన్నిదినములు దైవానుగ్రహంబున తగినసమయంబు నం
పాప్తమైనది

జయ — [తనలో నవ్వుచు] బౌరా! ఏ మీటక్కరి మాటనేర్పు;
ఇతఁడు రసిక శిఖామణియట! ఈలోత్తు. ఇతనిదర్శనమునకై
అనేక దినంబులనుండి కాచుకొనియున్నదట! ముఖస్తుతులకు
కల్లలను వేశ్యపుట్టిలిల్లుగదా! తియ్యనిమాటలచే వీనిని పొంగ
వేసి గోత పడఁద్రోయ ప్రయత్నించుచున్నది.

జయ — వాకై నీవెంతగా ఎదురుచూచుటకు కారణమేమి?

వంక — నా నృత్యగానాభినయంబులను తమకు చూపి తగునస్మా
నము నందవలెనని యుంటిని.

జయ — [తనలో] ఊ. ఊ! అంతకంతకు సరసము ముదురుచున్నదే.

జయ — అలాగునా? జయంతా! కొంచెముసేపు ఈమె అటపాటలు
కని విని వినోదింతుమా?

జయ — వద్దవద్ద ఇప్పుడైన నామాటనిని త్వరగా దీనిని సాగనం
పుము తాము గుద్దకేల? చేయి నొవ్వనేల

గీ॥ ఎప్పుడీజాతినాతులకా • తప్పకుండ

దురముగ ఉంచుటే మంచి • దారయంగ;

చనువు రవ్వంత వారికొ • సగినయెడల

వదలకుండు బలరక్కసి • పొదలఁగిది.

జయ — వినోదముగాక యిండు తప్పేమున్నది? ఎటులైనను దీనికి
కానుక ఈయక తప్పదుగదా. ఆపాటలు చూచియే ఇత్రము.

జయం—ఏమీ? తప్పలేదా? కాసునకు మానము తెగనమ్ము వేశ్యకు
చేరనిచ్చుటే తప్పు; పిమ్మట దాని అనందగృహ ప్రలాపము
లకు చెవియొగ్గుట గొప్పతప్పు ఈతప్పులుచాలక యింక దాని
ఆటపాటలు చూచెదవా?

సీ॥ వెలబోటి నెఱిసిటు ♦ వలెవాటు తగుగోటు

కాంచిన వింతగా ♦ కానవచ్చు;

వెలనారి నుడితీరు ♦ చెలువారు నడసారు

కనువారి సంతోష ♦ మునను డేల్పు;

వెలయాలి వాలుఁజూ ♦ పులు టకుఁ బెక్కులు

స్థిరచిత్తములనైన ♦ శుదర గొట్టు;

ఆటపాటలు మంద ♦ హాసముల్ వైట జా

ర్పులు మోహవార్థిలో ♦ ముంచివేయు;

దొంగచూపులు మనసును ♦ దొంగిలించు;

కన్ను సన్నలఁ జ్ఞానంబు ♦ సన్నగిల్లు;

పిదప మగవాఁడు దానికి ♦ భృత్విడగును;

ఉహవరింబుల రెండిట ♦ ఎగ్గు గాంచు

మఱియు పొట్టపోసికొనుటకు నాలుగు కొక్కిరిబిక్కిరి పాటలు

సగము సగము కంఠపాఠము చేసిన ఈ నిరక్షరక్షత్రి రసిక

సిరోమణివగు నీ యుల్లమును రంజిల్ల జేయఁగలడా?

సీ॥ ధనమున కాశించి ♦ వినుట కనువుగాని

పచ్చిబూతుల నెల్లఁ ♦ పాడుచుండు;

రాగమాలిక దక్క ♦ రాగ మేదియు కూడ

తీరుగా పాడఁగా ♦ నోరు రాదు;

ఎలుగుగొడ్డు విధాన ♦ ఎగిరి గెంతుట కాని

మానితనృత్యము ♦ మాసిపోయె;

నన్నిచాతవురోగి ♦ చందము గవబడు

నట్టుల అభినయం ♦ బాచరించు;

ఇట్టె నోరు విప్పినయెడల ♦ చుట్టకంపు

కోసుమారము వలకును ♦ కొట్టుచుండు;

ఇట్టి వెలయాండ్ర నేదిది ♦ హెచ్చరించ

కూడదయ్య ముమ్మాటికి ♦ కూడదు నుమ.

కాన నాకెంతమాత్రము దీని ఆటపాటలను చూచుటకిష్టము

లేదు. నాపలుకులయందావంతయైన నీకుగౌరవమున్న దీని

శీఘ్రముగా సాగనంపుము.

పంక—రాజకుమారరత్నమా! నాదొకమనవి చిత్తగింపుడు

సీ॥ అభినయగానాదు ♦ లడుగంటి పోకుండ

భూని నిర్లినవార ♦ మేము కామె?

జయ—[నవ్వుచు] జయంతా! ఇప్పుడేమనెదవు?

జయం—ఏ మందునా? వినుము.

మానాభిమానంబు ♦ మాని దానిని వీధి:

బెట్టి అమ్మెనువారు ♦ వీరు కారె?

పంక—భార్యలు లే కేడుచు ♦ బ్రహ్మచారుల వెత

లెల్లదీర్చెనువార ♦ మేము కామె?

జయం—హేయమై నిం ద్రమా ♦ ఎల్లరోగంబుల

కారయఁ పుట్టిండ్లు ♦ వీరు కారె?

పంక—శుభకార్యముల కెల్ల ♦ శోభ సంపూర్ణిగా

ఇచ్చెడువారల ♦ మేము కామె?

జయం—లక్షాధికారుల ♦ బిక్షకులుగఁ జేసి

వెళ్ళగొట్టెడువారు ♦ వీరు కారె?

పంక—సురల రంజింప అ ♦ చ్చరలున్న నరులకు

ఇంపు గూర్చెడువార ♦ మేము కామె?

జయం— మూడువంతు లకాల + పుంజావుల కకటా !

కారణ మెయ్యెడఁ + వీరు కారె?

పంక— కామశాస్త్రమర్మజ్ఞుల + మేము కామె?

జయం— నిమలసంఘకంటకములు + వీరు కారె?

పంక— సామి! నిత్యపుణ్యస్థల + మేము కామె?

జయం— ఔర! మనుజన్మగాలముల్ + వీరు కారె?

పంక— ఇట్టి అనదృశకీర్తితో + ఎచ్చరిలేడు

సానులమించు చానలు + జగతిగలరె?

జయం— ఇట్టి పరమదుర్మార్గుల + నిటుల తెలిసి

చేర నిచ్చుటే పాపంబు + యెల్లికాడ !

పంక— మంత్రీకుమారశేఖరా! దాతలచెంతఁజేరి యిట్లు కొండెము

లాడుట నజ్ఞులకు పాడియా ?

జయం— పాడిగాకేమి? పాత్రాపాత్రములరయక బహుమతులిచ్చుట
చాల పాపము.

జయ— జయంతా! నీపలుకు లాదరణియంబులే. కాని ఐదునిమిషంబు

లీమె నాడించుటకు నాకు సెలవిమ్ము.

జయం— నేను చెప్పవలసినది మోమోడక చెప్పితి పిమ్మటనీయిష్టము.

నేను వలదనిన మానదవా?

జయ— తప్పక మానివేసెదను?

పంక— (తనలో) అయ్యో! ఈజయంతుడు శివలె ఇక్కడ చేరి

నాడే! నాపాచిక పాఱనీయఁడు కాబోలు ?

జయం— నీవినోదప్రవాహంబును నేనేల అడ్డవలెను? కానిమ్ము.

జయ— వారాంగనా! నీయాటపాటలఁ గల నిపుణత ఐదునిమిషం

బులలో మావలయు త్వరపడుము.

పంక— చి త్తము.

మధ్యమావతి - ఆదితాశము.

సామీ! యిటు చూడరా - సరుయ మిదేరా, నా! సా!
కామజితసుందరా! నామనవి వినరా, యిటు రారా! సా!
ఈమోడి విడనాడి - నామొట్ట చెవి నిడి
స్వామి నను ముద్దాడి - సరసము లాడరా, నీదానరా! సా!
ఇంత సిగ్గేలరా - ఏల రా వేలరా
వంతుముమానరా - వగకాఁడా! నామోవి, పానకమిచ్చెద! సా!

(పాడుచు నృత్యము చేయును)

జయ—వనపాలా! ఇటురమ్ము, (వానిచేవిలోచెప్పినట్లభినయించును.)
వనపా—చిత్తము, (పోయి ఫలపుష్పాదులు పళ్ళెరముననుంచియువ
రాజకడకు తెచ్చును.)

జయ—(జయంతునకిమ్మని కనుసైగ చేయును)

జయం—[జయపాలునకిమ్మని కనుసైగ చేయును]

జయ—ఆమె కిచ్చివేయుము.

వనపా—[ఇచ్చివేయును.]

పంక—[పుచ్చుకొని] యువరాజచంద్రా! పోయివచ్చెద. సెలవిండు.

జయం—మంచిది. వెళ్ళుము.

పంక—దయఁజించుము. సచివసుత్రాగేసరా! సెలవిండు, పోయివచ్చెద

జయం—మంచిది.

పంక—నన్న మఱచిపోకుండు. ప్రక్కగాఁబోయి మెల్లగ ఈలవే
యుచు చేతులు తట్టుచు] మంత్రికుమార శేఖరా! మంత్రి
కుమార శేఖరా!!

జయం—[వెనుకకు తిరిగి చూచును.]

పంక—[రమ్మని సైగచేయును]

జయం—[వెళ్ళి] ఎందుకు పిలిచినావు?

వంక— (నవ్వుచు) ఏమియులేదు; వెళ్ళుడు. మతాబా! (దాగి యుండువా.)

జయం—(తనలో) ఔరా! ఈటక్కరి న న్నెంత పరాభవించినది! (పోయికుర్చుండును.)

జయ—(నవ్వుచు) జయంతా! కోడలికి బుద్ధిచెప్పి అత్తయేమా చేసి నదట! నీవంటిదే.

జయం—ఏ మట్లనుచున్నావు? నీ వెందు కానామెతపోడించినావో నాకు స్ఫురింపకున్నది.

జయ—అవునవును. స్ఫురింపదు. నీవు చెప్పినటుల లంజమాయు... పడినవాని తెలివితేటలు నశించుట వాస్తవమే! ప్రత్యక్షముగా ఇప్పుడు కనుగొంటిని.

జయం—ఏరీ! నేను లంజమాయలలో పడితిని! చాలా లు ఎవరైన వినిన నవ్వగలరు.

జయ—కన్నలారజూచుచున్న నన్నే బూకరించెదవా? నిన్నది పైగ చేసి పిలువలేదా? నీవు వెళ్ళలేదా?

జయం—అవును. పిలిచినది. వెళ్ళితిని. వెళ్ళినందుకు తగిన పరాభవ మైనది.

జయ—నీతో చెప్పినది.

జయ—దగ్గరకు విలిచి, “దాసరీ! నీకన్ను లొట్ట,” అనునట్లు. “ఏమియులేదు; వెళ్ళు.” అన్నది.

జయ—సీ హితుడకడనాదాపరికములు కల్లులవా! మంచిన్నేహితుడవే! ఇన్నాళ్ళకు నీగుణము తెలిసినదిలే.

జయం—(ఆశ్చర్యముతో) ఆ! ఇదేమి జయపాలా! నిష్కారణముగా నన్నేల నింపించెదవు? ముమ్మాటికి నేను చెప్పినది సత్యము! సత్యము!! సత్యము!!!

జయ—చీ! మిత్రద్రోహీ! విశ్వాసహతకా! నాకన్నుల దుమ్ముగొట్ట నెంచుచున్నావా?

ఉ॥ ఇన్నిదినాలనుండి మది నెన్నితి పాణసఖుండ నంచు ని
 న్నన్నన! మోనపోతిగదరా! వెలిచుచ్చితి నీదున్నహసం
 పన్నతి, నీదుమోనపు స్వభాము, నిచబుద్ధికార ప
 చ్చన్నపు ధూర్తత్తుండ! పంన్న వహితాత్మతనన్న భూతమా!
 జయ—(భయాశ్చర్యముతో) నేనమా? ఇదేమి? హాస్యమా?
 జయ—నా మతిపోవుచున్నది

జయ—నీ హాస్యమాడుటకు నేను సాని ననుకొనుచున్నావా?
 పచ్చకానులగోగికి లోకముం యు పచ్చగా అగపనట్లు
 విపరీతమోహాంధకాంబున బడిన నీకందెటును సానులవలెనే
 కావవత్తురు.

జయ—(విచారవిషాదంబులదనలో) నీనికినిజముగాకోపమువచ్చియే
 నన్ను నిందించుచున్నాడు (నెకి) మిత్రీమా! నామాట
 లందు నీకు నన్యాయము లేదా? నేనెచ్చెడైన నీతో అసత్యము
 లాడితివా? నేను కొత్తవాడనా? చిన్నతనంబునుండియు
 నామనసెరిగిన నీవీ తెలియన దురభిప్రాయపడుట పాడియా?
 నాతలిదండ్రులను చూపుకొని తినునట్లు; నాతో ఆవెలయా
 లేమియు చెప్పలేదు. ఇందుకింత కోపమేల? ఈదుర్భాషలేల?
 నీకసీతీబకప్రేటున నాకంత ముత్తరింపుము. (నవ్వింపుచును)

జయ—చీ! చీ! దూరముగా పొమ్మ, నీవంటిమిత్రద్రోహుల దండింప
 యము డుండు తెలుంగవా?

జయ—మిత్రరత్నమా! ఆనేత్య నాతో ఏమియు చెప్పలేదు. నీపాద
 ములతోడు (జయపాలుని పాదముల బట్టుకొనుచు.)

జయ—(తన్ని కేసి) చీ! అధమాధమా! నీనక్కవినయంబులింక చాలిం
 చిపోమ్మ.

అథానా ఆది.

పోరా కదలి పోరా—లేరా నాయెదుటనుండి! పోరా!

ఏరా సిగ్గులేదా యింక—ఇటుల బొంకులాడ, వేగ! పోరా॥

నీమెఱుంగు మూటలెంచి- నిశ్చయముగ మోసపోతి;
 నామనంబు నొచ్చె చాల-బుద్ధి వచ్చె నేడు॥ పోరా!
 చాలుఁ చాలు నీదుచెల్మి- జాల మేల? లేచిపోర
 కాలఫణిని చేరదీసి- పాలు పోయఁ దగున తెలిసి॥ పోరా॥

జయం—[తనలా] నాయెడముగన్నదనినందున ఫలము వెంటనే
 కనబడినది (పైకి) హా! జయపాలా! వెన్నకంటె మెత్తనగు
 నీచిత్త మిప్పుడేల యింత గట్టిపడినది! నీకింతకోప మెక్కడ
 నుండి వచ్చినది!

శహనా-త్రిపుట

శాంతింపుమా సఖా!- శాంతింపుమా దయా
 ఇంతశాంతిందర కూడ- దెందు నామాట విను! శాంతి॥

జయ—ఔరా! ద్విపాదపశువా! సిగ్గుచూని నాకు నీతి చెప్పి
 దవా? పొమ్మ (తోసివేయును)

జయ—కల్లలాడు నేను; నా- తల్లితోడు నమ్మమా
 ఉల్లముసకొంచెము- యోచింపుమా నేస్తమా॥ శాంతి॥

జయ—వనపాలా! ఇంకను చూచెనవేమి? వీనిని పైకి గెంటివేయుము
 వనపా—అయ్యా! ప్రభువులకు ఆగ్రహము వచ్చినప్పుడు సన్న సన్నగ
 జాటిపోవుట మంచిది యందు. (చేయివట్టుకొని లాగును.)

జయం—నేస్తమా! నీకిది న్యాయము కాదునుమా.

జయ—ఔర! నేను చెప్పినచొప్పున చేసెదవా? తన్నుమందువా?
 వనపా—అయ్యా! మంచిగాచెప్పిన వివరణదా యేమి? నడుపుడు
 నడుపుడు (తోయును.)

జయం—నిలకడపై నిజము నీకే తెలియు నయ్య?

తలఁచుచుండుమా నన్ను- సెలవిమ్మా పోయెద! శాంతి॥

జయ—పొమ్మ.

జయం—నిర్దోషి నగు నన్ను మఱచిపోకుము. (పోవును)

జయ—(తనలో) ఈవేళ నామనసంతయు పాడైపోయినది. ఇంటికి వెళ్ళి మానాన్నగారి సెలవువుచ్చుకొని మాలత్యవారింటికి పోయెను. (పోవును.)

పంక—(పైకివచ్చి సంబోషముతో) సెబాస్! నాయెత్తు చక్కగా ఫలించినది. ఇప్పుడే రాజకడుగు వెళ్ళి వేనూటపదునల్లు పుచ్చుకొనెద. (పోవును.)

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము—రాజనూర్గము

[విచారగోస్తుండగు జయంతుడు ప్రవేశించును.]

జయం—కటకటా! కటికివిధి? ఎంతపొర పాటు చేసితివి! ఎంతపొర పాటుచేసితివి!! సృష్టికర్తనని విట్టపీగుచుండువేకాని నీసృష్టి యంతయు తప్పల కుప్పకదా?

ఉ॥ త్యాగికి బల్ దరిద్రదశ, ఆతతలోభికి చాలసంపదల్,
భోగి కజీర్ణసంకటము, భూరిదరిద్రున కె తొ ఆశలిక,
జోగికి పుత్రసంతతి, వసుధానేత కళుతత్కార్తి, ఉ
ద్యోగికి దుర్బలత్వము మహాన్నతదేహపటుత్వమల్ల బై
రాగికి కూర్పుండెదవు రా! మతిమాలిన పాపపున్దిధి!

ఇదియునుగాక సన్మార్గనకల్పాయువు, దుర్మార్గనకు దీర్ఘాయువు, సుందరాంగికి వికలాంగుని, వికలా గికి సుందరాంగుని, కొడుకు కావలెనని కోరుచుండు కలకాంతకు కూతును, కూతురు కావలెనని కోరుచుండు వెలయానికి కొడుకును, ప్రాణస్నేహితులకు విరోధంబును, అన్యోన్యమరాగంబుగల పంపతుల కెడఁబాటును, సమకూర్పు నీవు కంటి కగపడకున్నావుగదా! బ్రహ్మహత్యా మహాపాతకంబు మాట అటుండనిమ్ము. లోకులకు మహాపకారంబు చేసినవాడ నగుదును. హా! పాణినఖా! జయపాలా! ఎంతతొందరపడినావు!! మనము కలిసికొనిన వేళావిశేషంబుకాకున్న నాపై నీకిదిపఱకెన్నఁ దునులేని అనుమానము నేడెల కలుగును; అంతలోప మెక్కడనుండి వచ్చును. హా! తొత్తా! ఎంతపనిచేసితివి! మిత్రరత్నమా! ఈదినంబున

సన్నువిడిచిపెట్టి నీవు మామగారి యింటికినన సిద్ధమగుచున్నావా? నీవు నాయెడ అకారణంబుగ శత్రుభావము వహించి, ముక్కుమొగ మెఱుంగని వానివలె నీచుండగు నేవకునిచే గెంటించివేసితివి; కాని నాకు నీయందు మిత్రీవాత్సల్యము తప్ప, విరోధభావముగాని కోపముగాని రవ్వంతయు లేదు. కాన నేనుమాత్రము నిన్ను విడుచునదిలేదు. మిత్రద్రోహినటయు కృతఘ్నుడననియు నీచుండననియు నీవు సన్నుతిట్టితివి. కాముక్త నేనట్టివాడను కానని పనులచే రుజువుచేసి చూపవలసిన భారము నాది కనుక నేను నీవెంటనే వచ్చెదను. (కొంతదూరము నడచి) ఈవేషముతో వెళ్ళిన లాభములేదు. భైరాగివేషముతో పోయెదను. (పోవుట.)

ద్వితీయరంగము—పాలిమేర

[దైవాదుఃఖతయగు భానుమతి ప్రవేశించును]

భాను—

నీలాంబరి - త్రిపుట

న్యాయమా కన్నెడచేయుట? - నాథా! రాట్కులయోధా!
మీయనుగ్రహ మిప్పటికైన - యీయబలపై రాలేదా?
తోడిగారులెల్ల పియల - గూడి సౌఖ్యముల దేలి
యాడుచుండగా నాపాప - మా పతివిరహాగ్నిగూల! న్యా!
ఏడేండ్లను డి నయజూడ మీ - రేవేళ వత్తురో యని నే
వేడుకతో చూచి చూచి - విసిగిపోతి; నిరాశ యయ్యె! న్యా!

హా! ప్రాణేశ్వరా! దైవానుగ్రహంబున సుగుణరత్నాకరండును, సుందరాకాశండును, సారతర శస్త్రాస్త్రాది విద్యావిశారదుండునగు విభ్రం న నాకు దొరకెగదాయని అమందానంద మొందుచుండ నన్నిట్లు పరాభవించి సాటివారిలో తలయెత్తుకొని తిరుగనీయకండ జేయుట మీకు ధర్మమా? నను కంటజూడ కుండుటకు నేనేమి తప్పచేసితిని? నాయుండేమివంక యున్నది? మాయూరి అమ్మలక్క

లందఱు నన్ను కనినప్పుడెల్ల, “మగడీమెచు విడచి పెట్టినాడా”ని ఒకరి చెవులొకరు కొఱుకు కొనుచుందురు. పాడుగరోజు! ఎందు శోడిచేడెందులఱును దివ్యాభరణములు ధరించి, మేల్బుకూలములు మైగట్టిచిదిగిలా సంబుగనుండ నేని టబి మూలబడి సిగ్గుచేడికి శాలేక కందుచుందును తల్లిదండ్రుల ననుకని దుఃఖించుచుందురు హా! మనోహరా! నేనెన్నియు త్తరంలు నా సీమను, ఒక్కదానికైన ఒట్టుపెట్టుకొనినట్లు జనాబీచ్చినాను కారుగదా! నా జననీజనకులు తాము కడుచక్కనివారని అనుకొనుట విగతికాని కన్నులార మిసుందరవదనారవిందమును తిలకించి సంసించుచుండు భాగ్యము నా కింతవఱ కబ్బలేదు కదా! పెండ్లి యెగుదిసంబులను పాడుసిగ్గు నానెత్తిపై కూర్చుండుటచే ముఖమె తలేకపోయితిని. అయ్యో! పతి యెప్పుడువచ్చి ఆదరించునో అనునాశచే

మొడికట్టనె యింతదాళ - బొందితోడ ఉంటిగాని!

ఉండఁజాల ఇకమీఁద - ఉసురుల బాయుదాన॥ న్యా॥

కాత్య—(నవేళించి తనలో) ఇదేమి! ఈ నిర్జనప్రదేశంబున భూతములు కాట్లాడు ఈ కటికిచీకటిలో స్త్రీయార్తనాదము వినవచ్చుచున్నది... పాపము! ఆమెను పిచాచములు పీకికొని తినుచున్నవోదుర్మార్గులెవరైన బాధించుచున్నారో! (నలుకంకలు చూచి) అదిగో! ఆమట్టిచెట్టుదగ్గఱ ఒక స్త్రీరూపము కాన్పించుచున్నది. [వెళ్ళి] నారీమణీ! ఎవరు నీవు? ఈ యర్ధరాత్రంబున ఇచ్చటి కేల వచ్చితివి?

భాను—అమ్మా? మీరెవరు? ఎక్కడకు వెళ్ళుచున్నారు?

కాత్య—నేను యోగిని, గంగానదియందు స్నానమాడబోవుచున్నాను.

భాను—తల్లీ! నమస్కారము. నన్నుగూడ తీసికొనిపోయి గంగాదేవి కప్పజెప్పుడు. మీకు చాల వుణ్యముండును.

కాత్యాయన—యవతీరత్నమా! ఎవరిదానవు? గంగలోవడటకు నీకేమి యుపద్రవము వచ్చినది? నాతోచెప్పుము. చేతనగుసాయము చేసితీయెదను.

భాను—తల్లీ! ఏమనిచెప్పుదు? పతిమన్నన లేని సతిగతి వితగదా!

కాత్యాయన—నిజము నిజము. కాన నీవునుమంగళివలె అగపడుచున్నావే. నీకీ విచార మెందును?

భాను—పుణ్యస్థ్రీనైనను, భర్తృవిరహదుఃఖిసాగరంబున పడి చివుకు చ్చున దానను.

కాత్యాయన—అయ్యో! పాపము! ముక్కుపచ్చలాటని నీకట్టి గట్టియి క్కట్టు దాఁపరించినది! కారణ మేమమ్మా?

భాను—నాదురగృహమే కారణమనితలంచెద. అంతగంట ఒండొక కారణ మగవడదు.

కాత్యాయన—తిగదు తగదు; నీకింక సాహసము తగదు. నామాట వినుము. కొంతకాలము చూడుము.

భాను—ఎంతకాల మోర్తును?

సీ॥ పరిణయంబై నాకు ♦ వర్షంబు లేడాయె;

వల్లభుం డింక న ♦ నొల్లఁడాయె;

ప్రాయ మెడారిలో ♦ పడిన వర్షంబాయె;

పదిమందిలో నగు ♦ బొటలాయె;

చెలువంబు కానఁబూ ♦ చిన మల్లెపూవాయె;

కోరిక ఒకటైనఁ ♦ తీరదాయె;

తల్లిదండ్రులకు నా ♦ వల్ల దుఃఖంబాయె;

ఆశి లన్నియును ని ♦ రాశలాయె.

దినము నాకు విచారమే ♦ తిండి ఆయె;

ప్రాణములమీఁద అరుచి అ ♦ త్యంతమాయె:

మొండికెత్తి యింకెన్నాళ్ళు ♦ పుత్తునమ్మా!

చాలు ఈపాడు బ్రతు క్కిక ♦ చాలునమ్మా!.

ముందేమి దుర్బుద్ధిపుట్టునో? ఏమి అప నాదుల పాల నుదాహరించునో? కనుక నన్నా గంగాభ నాని కప్పజెప్పును (కాళ్ళపైబడును.)

కాత్యాయన—(లేవడిసి) వెట్టి నానా! కాల మెప్పు డొక్కరికిగ
ఉండునా? తొందరపడకుము జగన్మాతయ న కాళిని నీకోరిక
కొన సాగ పూజింపుము.

మంత్రి—పదేశము చేసెన; రక్షా. (పోవుదురు)

తృతీయరంగము—అంతఃపురము

[విచారించుచు భవనసుందరి పవేశించును.]

భవ—ఔరా! పాప మగడా! వానది ఎంతలె నీ వెక్కడనుండి నేం
డుట్టిపడితివిరా! నాచాలిటి శనికాండపుకాంతు మగడవు కావు.
మగువముక్కువ ఎ వ్వినియందు తగిలియుండునో వాడేమగడు
కాని పుస్తకట్టివాడా మగడు? చా! కాఁడుకాఁడు. నీ వెక్కడి
పతివి? నేనెక్కడినది? ఆనంబుధము నాడే పోయినది...
మానాన్నగా రెన్ని పార్లు కబురంపినను రాక, ఈశోక ఏమొగ
ముపెట్టుకొని నన్ను చూడ వచ్చితివిరా? నీతోనె నాబ్రతుకు
న్నదని అనుకొని కాఁజోలు పిలిచినపుడెల్ల బిగువు చూపితివి?
వెట్టివాడా! నిన్ను తలచెన్ను మగని ఇంకొక్కని నే నిక్కడ
సంపదించి, నీమూట మరచిపోతినని యెఱుంగువా? ఎత్తిగి
యున్న ఎందుక. వచ్చినపు? ఎప్పుడెప్పుడు దయజేయునోయని
నీవు వచ్చువఱకు కాచుకొని యుండుటకు నీవు డబ్బిచ్చికోస
బాస ననుకొంటివా? నీ వొక రాకొమరుండవైన నేనొక
రాకొమార్తెనను. కాని నే నింతదాఁక నిరాటంకముగా అనుభ
వింతుచున్న సుఖంబునకు పానకములోని పుల్లవలె అడ్డువచ్చి
తివికదరా! పాపాత్ముడా!

బైరివిదాద్రీ - ఆటతాళము.

ఎదుగు వచ్చితివిరా? - వినాటి చుట్టటికము?
 ఎంతతెంతతో చచ్చుచుండ- నీవుంటిపోతి వటరా? || ఎం||
 పాపీ యెరయు ననెను పోబలు- స్వర్థముకాదు
 ఓపిశాచము! నీతోడ- కాపుర మేతేయ నొల్ల || ఎం||
 ఎల్లమనీ! ఈనీచుని- కాభ్యున్ను- న నాయెనేని
 కలుకుండల నప్పించెని- నల్లమేకల బనిచేసెన || ఎందు||

బోరా! తానొకటి తలచిన దైన మొకటి తలచునను పెద్దల
 మాట కల్లకాదుకదా! చీకటురాతిని తప్పుడప్పుడు వచ్చు,
 ఎప్పుడు సాచుద్దల మేదరిమగని కూడి హాయిగా ఉండునని
 ఉవ్వెప్పురుచు తిథు, తక్కింపుచు, నేడు చీకటిరాత్రి
 యగుటచే నామోగాన బుద్ధుల బుద్ధిని లజ్జలును తెలియలి
 గట్టును మీటి పొలిపాటుచుండ, పెనుగొడవడువున వీడ
 డునచ్చినాడు. ఏమిచేయుదు? రాత్రి యెల్లు డులుటకీ పీలుం
 డదు పడకగది ఇంకభవనంబును మఱపించునట్లులంకరించి
 నారు. రాత్రికిడిసంతనే మన కోరికదగ్గఱ కంపెదరు. హా!
 దైవమా! నాకీతద్విషము తప్పుటెట్లు? ... వానితో ఒక గడియ
 యైన ఉండలేను. నామనసునకు నచ్చినవాడా మేదరిబావే
 వానినీటు, వానిగోటు. వానిహాసు, వానివయసు, వానిబాళి,
 వానిబాలి, ఈవందిని కోసినను కనబడవు. నామేదరివగకాదు
 కొంచెము నల్లగానున్న నేమి? నీలమేఘశ్యామిడు వాని
 మొలగుడ్డయు తలగుడ్డయు. మానినట్లు పైకిగపడునేకాని
 అవి కంచనాంబరంబులు. వాని చేతికత్తి సుదర్శనము;
 వానితో భోగ మిందభోగము. వాని కమ్మగుడిసె వైకుం
 ఠము. కనుకనేటిరాత్రి ఏలాగునైన వానినిగూడిసుఖంప ఎన్ని
 విధములనైన ప్రియమైతి.

(నంగనాచిలను దానివ) వేళింనును.)

నంగ—అమ్మా! దేవిగారు మిమ్మా అలకరించుకొనుటకు సిలును చున్నారు.

భువ—ఏమి అలంకారమే! నాకేమియు తోచకున్నది. ప్రొద్దుట నేను శిష్టినపని చేసినావా?

నంగ—వెంటనే వెళ్ళి చానితో చెప్పినాను.

భువ—చా! నేనొకటితలంచిన దైవమింకొకటి తలంచెను. ఏమి చేయుదు?

నంగ—అమ్మా! దీనికింత విచారమేల? ఇప్పుడే వెళ్ళి తమభర్తరాచ వానితో చెప్పెదను.

భువ—వద్దు, వద్దు, నేడెట్లులైన అక్కడకు వెళ్ళవలెనని ఉన్నది. నాకోరిక ఫలించుటకు నీదైన ఉపాయము చెప్పగలవా?

నంగ—[ఆలోచించి] మత్తుమందున్న, తమకోరిక ఫలించును.

భువ—అదేమిచేయును?

నంగ—దాన వ్రాణభయము లేదు కాని పాలలో కలిపి యిచ్చిన, మతిపోగొట్టి గాఢనిద్రలో ముంచును.

భువ—(సంతోషముతో) ఆలాగుననా? ఆ దొంగ చిత్తును?

నంగ—ఎఱుకలవాండ్రందగ్గఱ దొరకును. కాని వారు సాధారణ ముగా ఈయరు

భువ—ఈయుంగరమును తీసికొని వెళ్ళి ఎట్లులైన ఆమందును తీసికొని రమ్మ (ఉంగరమిచ్చి) తీసికొనివచ్చిన, నీకుమందిబహుమతి చేసెదను.

నంగ—చిత్తము [పోవును.]

భువ—[జాగ్రత్త-ఒకపిట్టకైన, తెలియకూడదునుమా. (తనలో) ఇప్పుడు నామనసు కొంత ఉదుటబడినది. (పోవును)]

తృతీయరంగము—అంతఃపురప్రాంతము

[జయంతండు నవ్యాసివేషమునఁ బ్రవేశించును]

జయం—(స్వగతముగ) దైవాంగిరాంబున జయపాలుఁడీ గడియ
వఱు! నన్ననేకవర్షాయములు చూచియున్నను గుఱుతుపట్ట
లేదు. 'సెబాస్' ఈ వేషము! చాకు బాగుగా సరిపోయినది.
నన్ను చూచినపుడెల్ల ఎండో శ్రోవబోవు బైరాగినని అను
కొనుచున్నాఁడుగాని తన బాధ్యస్తేహితుడనగు జయంతండు
ననివాసికి తట్టుటలేదు అని మచిదేకదా!... ఈ సమయంబున
ఆతఁడీ భువనసుందర మందిరంబునుచేరి, ఆమె ఎఱుడి సౌఖ్య
నంద వలవశుఁడై యందును నేనో ధూళిధూసంబగు నేలపై
దాడలు గడగడ కొట్టుకొనఁజేయుచులిలో మోఁకాళ్ళను
కొలిచియుకొని పండుకొనవలసినదే కదా! అక్కటా! జవ్వని
యగు భార్యను విడనాడియుండు పెంతు తెలివితక్కువ!

చ॥ కలసతి చేంతఁజేరి కడు కూరిమితోడత ముద్దువల్కులన్
వలుకుచు మెల్లమెల్ల, చిఱునవ్వునవ్వుచు, వర్మగర్భపుం
బలుకులఁ బల్కుచున్, తములపాఠచిల్కలనోటికిచ్చుచున్
సలలిత సౌఖ్యతోలికలఁ జక్కఁగ ఊచుచుగాడ! బాపురే!

సాధ్యుగునంతత్వరలో అతవారింటికిపోయినాముద్దుగుమ్మను
చూడవలయు. ఇప్పుడీ విచారమును దూరముగా పాఱిందోల
వలయు. తకున్న వచ్చినవని పాడగును. (మీఁదుచూచి)

గీ॥ ఇరుకు నడుగులకు మడుగు లిడఁదలంచి
అలనిశాంత పఱపించి * నట్టి నజ్జి
పాళి పొదిగిన నీలితి * వాసి యనఁగ
అలరు నహహ! తారలతోడ * ఆకినఁబు

చాల రాత్రియైనది. ఖకపోయి ఆయంతఃపుర బహిర్ద్వార
ముకడ పరుండెద. (ముందునకు నడిచి నిలిచి) అబ్బ! చలి అంతకంత

కొక్కవగుచున్నదే! నూదులవలె శరీరమునంతయు పొడుచుటచే బొటిమలెత్తి శీతవ: సకాయము స్మృణు తెచ్చుచున్నవి (గొంగళి తీసి కప్పకొని) బలే!

గీ॥ ప్రియుని తఃకౌఁగిటను హత్తి • ప్రితిశోడ
పాడుచలిబాధఁబాపెను • పౌఢయటు
వటుల నావంటి విరహముకా • పరమగుణ
వానచలికాములను కా • పాడెన వహా!
గొంగళి! సతిలేనికొఱత • కొంతతీర్చి. (పోవును.)

పంచమకాండము—శయనగృహము

జయ—(ప్రవేశించి తనలో) కలుకటా! నేను నా పాణమిత్తుడు జయంతుఁడు జ్ఞపికివచ్చుటచే. నాసంతోషమంతయు చల్లాటి పోయినది నాచిత్తము వానినిచూడ తీతర పడుచున్నది. ఆనేళ కోవాద్రోకమున తొందరిపడి వాని దుర్భాషలాడి తగిలివేసితిని. అతఁడు కలనెన కల్లలాడఁడని ఎఱిగియు, నాని మాటలు నన్నునైతిని. చా! నేనెంత మందమతిని! ఆమాయ లాడి వారాంగన జయంతుఁడు తన్ను నిందించుటచే అగి, వానిని పరాభవించుటకై పిలిచి పొమ్మనెనని నాకిప్పుడు తెలు చున్నది... అతఁడప్పుడు ఇక్కడుండిన వానిగడ్డము పట్టుకొని నా అపకాధము క్షమింపుమని బహుధముల ప్రార్థింపనా! అతఁడు నాతప్పు క్షమించి, నన్ను మునుపటివలె ఆదరించిన గాని నాకు చిత్తవిశ్రాంతి కలుఁడు. కానియు; కేటిరాశి ఎట్లోగడపి రేవుప్రార్థుటనే బయలుదేరి మాయూరివెళ్ళి మొదట వానిదర్శనమే జేసెదను. అతఁడు చాలమందివాడు; తప్పకనాతప్పును క్షమించి నన్నాదరించును. (పంచముపై

గూర్చుండి) ఈ పడకగదియే యింతసాగసుగా ఉన్నప్పుడిందు వసియించు కాంతామణి ఎంత అంద తైయై యుండునో! ... ఏదీ? ఇంకను రాలేకే. (నలువంటుచూచి సంతోషముతో) అదిగో! నా ఆలోచనచకోరములవిందు, నిండువున్నమనాటి చందు, ఆమూల నుదయించినట్లున్నది.

భువ—(కొంచెము బయల్పడును.)

జయ—(తొంగిచూచి. తలయూచి) వా! ఈయింతిమిన్న యింత చక్క నిదవి నేను మున్నెటింగియుండిన ఇన్నాభ్యుక్తులందునా?

చ॥ అలగ మోముగోమెరి యాడెను పెన్నెటిగుంపుసొంపు క
న్నలకలభు బెళ్ళలు మనోహరమో అధరంబుడంబు, న.
పులకల ముక్కులు ననుబుగ్గలజగ్గుల. కౌనుజాను మై
చలునము పొకమార! పెరిచేడలకబ్బున వీసమేనియున్?

భువ—(తనలో) అదిగో! పెద్దకొండముచ్చవలె ముచముపై కూర్చుండి నోరుతెరిచుకొని చూచుచున్నాడు. నాకు భయమగుచున్నది. నాప్రాణము పోయిన సరేకాని వానికడకు వెళ్ళను

జయ—(తనలో) ఈభవ్యమంగళ విగ్రహంబు సంతచూచినను తనివి కానిది చూచుచున్న కొలంది మఱింత మనోహరంబుగ అగపడుచున్నది ఈకా తాలోకచూడామణి నవయవనకళా సంపూర్ణదివ్యా గదర్చనలాభంబైనపుడు మతిపోవుననుటకు సందియములేదు. మాయురే!

సీ॥ రాహువునకు ఓడి + రాకేందుబింబంబు,

సశిమోముగా మాటి + సాఖ్యమందె;

చీకటుల్ సూర్యుని + ధాక కోర్వగ లేక,

చెలి కరులుగ మాటి + చింతమానె

ఉప్పు నీటను వడియుండ లేక వగడ,

మింతిమోవిగ మాటి ధ యంపుగాంఁగె;

స్థిరుఁడు కాడని రవి ధ వరఁదబ్బములు కాంత

కనులై సదానంద ధ మున మునింగె;

కనక మగ్గికి భయపడి ధ తనువుచొచ్చె;

గాలికి వెఱచి అరటులం ధ కమలఁజేరె;

బౌం! ఈరామ భువనురూ ధ పాభిరామ;

భువన నుండరీరత్న మీ ధ ముద్దుగుక్క

నన్న చూడవలెనని పుట్టె డాశయున్నను, నన్న చేరవలెనని మనసెంత తొందఱపఁడుచున్నను, సిగ్గుమాలిన సిగ్గును భయమాలేని భయమును, తన్ను కట్టుకొని బాధించు నందుటచే తయెత్తలేక, ముందడుగిడ లేక చలిపిడుగుఁడిన నానిసిలై అట్టనిలబడియున్నది. నేనే వలుకఁగద (వకాశమాగా) దేవీ! నేనిటనుండఁగా నీవిట్లు లజ్జాభయసిశాచంబులకు చిక్కి పరితపింపనేల? ఇటుమ్ము నాయంక కీర్తిపై నిన్ను గూర్చుండజెట్టి, చు.బనాది రక్షాభరణంబుల నిన్నలంక రించి, అపాడుపిచాచముల నిన్నితము రందెప్పుడును బాధింపఁగడు నట్లు భూస్థావనము చేసెనను. [చేయిపట్టుకొనబోవును.]

భువ—(తప్పించుకొని పోయి దూరముగా తనలో) ఆబ్రహ్మ నిన్ను భూస్థావనము చేసిన నాకీమనస్తావ ముండదు కదా !

జయ— దూరముగా పోయెదవేమి? నన్నెఱుంగవా? మన పెండ్లి దినములలో,

గీ॥ నీవు నావక్క కూర్చుండి ధ నావుకావో!

ఒకరిపై ఒక్కరు తలఁచా ధ లుంపలేదో!

చేడ! నీవు నేనును బంతు ధ లాడ లేదో!

అప్పు డుండనిసిగ్గు నీ ధ కిప్పు డేల ?.

భువ—(తనలో) చిన్ననాటి ముచ్చటలు తలంచుకొని లొట్టలు వేయుచున్నాడు. ఈ భువనసుందరి ఆభవనసుందరి కాదని యెఱుంగలేనివాడు.

జయ—సుందరీ! నీసుందరముఖారవిదమును దర్శింప బంధుమిత్రాదుల విడిచి, ఆత్రిముఖో రాగ నీవిటుల ముద్దుమోమెత్తక దాచుకొనకవేయి? ఆ! తెలిసినది

గీ॥ ఇందుల దీపమాలకాంతి + కందుననియె,
చలువజ్ఞుల గోడలవన + తొలగుననియె
కాంచినంతనే నాకమల్ + కలగుననియె,
ఏచి విరహాగ్ని నన్నద + హించుననియె,
ఎత్తుకన్నావు ముఖరాజ + మితిమిన్న!

భువ—(తనలో) నేను కంట బడగానె మిరవకాయలు తినిన కాకివలె అటచుచున్నాడు. మంచిమాటలచే వీనిని గోతబడద్రోయవలెను. (వైకి) ఇన్నిదిన బులతీ దాసురాలు తమకు జ్ఞాపకము వచ్చినదా? పోనిండు నేటికైన మీమొగముచూచు భాగ్యమబ్బినది. అదే పనివేలు.

జయ—(సంతోషముతో) వా! వా! కల్యాణీ! ఇంతసేపటికి నన్ను భన్యునిగా చేసినావు. “కష్టీభరీ” అను నారోగ్యై వ్యర్థమగునా? కాని—

భువ—కానియని ఊరకున్నారేమి? చెప్పరాదా? పోనిండు; దాచుకొనుడు

జయ—కొమ్మా! చెప్పటకు నాకు జంతులేను గాని జేయుటకు నీ వెక్కడ జంకెవోయని భయమగుచున్నది. అయినను జెప్పెదను. తరువాత నీ చిత్తము, నాభాగ్యము.

కవిరాజవిరాజితము.

మరుని శరాగ్నినిచిక్కి శరీరము + మండుచున్నది చూడగదే;
పరుడనుకానుకదా ననుసభజ + పంజరమంచున దాచగదే;

పరమధురాధరపాన మసారపు + పాచుతితో ఇడి కానఁగదే;

సరియనకున్నను పోవును పాణము + సారఁలోచన! నన్నుఁగదే!

భువ—(తనలో) తథాస్తు! తుదిపలుకులు త్వరలో పలిండుమగాక!

జయ—చెలీ! చెలీ!... ఇంక మాటలాడవు కాబోలు! ఇప్పినను
తప్పే! చెప్పకపోయినను తప్పే! అడుదానికొదిగి తిరుగు
మగజన్మమెతుటకంటె అపవిత్ర మౌకై పుట్టుటమేలు నీ
వెంతటక్కరివే!

గీ! ఎంతలపున్న, బుర్రపాట + మెంతయున్న,

వెలి! చూపక లోలోని + కలఁతపనుచు,

కోరిచచ్చిన మగవారిఁ + చేరక

బిగువుచూపుచు మురిపిఁతు + మగున లకట!

భువ—(తనలో) నీవట్లు మానువై వున్న నాకీవిచారముండదుకదా!

జయ—కామినీమణి! నీలో నీవేమో గొణుగుకొనుచున్నట్లున్నావు,
మాటలేవో పైకని నాకు శ్రీవరానందము చేయరావా?

యమునాకల్యాణి—తీర్తగతి.

మాటలాడవే చెలీ! - మనవి చే కొనవే;

ఏటి కింతికోపమీ - దానునిపై నయ్యో, మాటా॥

నేను చేయుతప్పుల - నీవుగాక ఎఱవరు

మానిపమగునయ - మన్నింతురు? చెప్పుమ॥ మాటా॥

జాలమేన, సతి! నీ - పాలబడినాడనే?

పాలలోనముంచెదో - నీళ్ళలోన ముంచెదో॥ మాటా॥

భువ—(తనలో) నిన్ను నడిసముద్రములోముంచెద. తో, దరపడకు.

(వైకి)

మత్తకోకిలలు.

భువ—ఇంతతోండర చెంద పడియె?

జయ—

ఏమిసేయుదు? సుందరీ?

భువ—శాంతమూనుట చాలమంచిది;

జయ— చాలు, కీతులు చాలునే;

భువ—ఇంత కొంచెగ ఎందుబోయెనో ఇన్నినాళ్ళు? మరోహారా!

జయ—స్వాంతయంకు నే నీటాకమైన వహ్నిశీతిగ ఉండెడి.

భువ—చాలు చాలు ముఖస్తుతుల్. ప్రియ!

జయ— చాన నమ్మవె నానుడల్;

భువ—వీలె నమ్మగ పూరుపాళి?

జయ— బేల! ఇట్లన న్యాయమా?

భువ—వీడనాడుబ న్యాయమా నను?

జయ— వెట్టినె విడనాడిక;

జాలమేటికి నాదు కేరము సైచి ప్రోవవె నన్దయక

భువ—ప్రాణవల్లభ! వ్యర్థయాయెను ఆటకొక్కటి వర్షముల్;

జయ—చాన! మిండినదా: కిట్లు విచారమందుట కూడునా?

భువ—నేను భాగ్యవిహీనురాలను.

జయ— నేనె భాగ్యవిహీనుడక;

భువ—నేను నేడుగ ధన్యనైతిని,

జయ— నీకృపారస మీయెడక

మానినీమణి! చిల్కి నావయి నన్ను ధన్యని చేయవే.

భువ—తామెపుడు వత్తురో ఎపుడు నన్నానరింతురో అని నాడు
చెఱచున్నసీత శ్రీరామునికై పరితపించునట్లు మీకై వగచి
వగచి కృశించుచున్నదానను. చిటికెంపేలి ఉంగరము సీతకు
కంకణమాయెననుమూల అతిశయోక్తి కాని నాయెడ అది
స్వభావోశక్తి అయ్యె. ఎన్నడు మీదగ్గన బగునో ఎన్నడు
మీసేవచేయు భాగ్యమబ్బునో అని తల్లడిల్లుచుమీవవిత్రనామ
మంత్రమే జపించుచున్నదానను.

జయ—నతీవతంసనూ ! గతించినదానికి విచారించిన లాభమేమి?

నల్లగలువల నుల్లసమాడు నీకనులెట్టివాటు. ఏడువకము

(కన్నులు కుడుచును)

భువ—రమణుడులేని రమణి యశావనవిలాససంపద లెడారిలోకురికిన
వర్షమువలె నిరర్థకంబుగదా. లోకానంద సంధాయకంబగు
పండువెన్నెల విజహిణులపాలిట కార్చివైచి, ఉల్లమును
రంజించు మల్లెలు మొల్లలు మున్నగుపూలు కఱగటమృతై,
అమృతరసభోజ్యపదార్థంబులు కషతుల్య బులై బాధించును
గదా !

జయ—నేను లేనపుడు నీవు బాధపడుదు నహజమే కాని నీవుండియు
నేనిపుడు బాధపడుచున్నాను. ఇందు కేమిందువు?

భువ—మగల మిగుల మాటకారులు. వారితో మాటలాడ
మాబోటి బోటులకు వాటమగురా?

జయ—సావము! ఆడువాండు వట్టిముద్దరాండు; వారికి మాటలే
రావు. పురుషు లోటికిండ్లవలె వాగుచుందురు. స్త్రీలు
మాటయు మంచియు లేక చల్లగ కొంపలు తీయుచుందురు.
అయినన,

ఉ మాటలనేర్పెయన్న, అసమానయశంబు ఘటిల్లురచ్చలకా;
మాటలనేర్పెయన్న, తనమాటయెమందియొచ్చెడ్డొ నెగ్గెడుకా;
మాటలనేర్పెయన్న, నలినాక్షుల చిత్రములన్ హరింపనా;
మాటలురానివాని కవమానము చేటును కల్గు నెల్లడెకా.

భువ—(నవ్వుచు) తక్కినవానిమాట కేవుగాని తమ మాటనేర్చుచే
ఎందఱు సుందరుల డె డముల దొంగిలించినారో?

జయ—ఒక మాటనేర్చుననే కాక బహువిధముల అనేక కాంతామ
లు, స్వాంతముల హరించితిని. చెప్పెద వినుము.

సీ సగరాజమనుకాంత ♦ నానగుమోమును

కన్నార వీక్షించి ♦ నన్ను వలచె;

భువ—(తనలో) అది దిక్కమాలిన ముండగాకున్న నీ కోరితి మొగమును చూచి వలచునా?

జయ—నోరూగఁజేయు నా + నూఁగుమీసలు చూచి

చంద్రిక యనురాను + జాబు లంపె;

భువ—(తనలో) వారమున కొకసారి కత్తిరించుచుండిన నూఁగుమీసములు గానే అగపడును.

జయ—మణిమాలయను నతఃమణి నాదురూపంబు

సొబ గెంచి రమ్మని + కబురులంపె;

భువ—(తనలో) అహో! ఏమారూపు! మొద్దులు మూటగట్టుచున్నది.

జయ—నలినాక్షి యనునాతి + నాదుమాటలనే ర్మ

రసి మెచ్చి నామీఁద + రంగువడియె;

భువ—(తనలో) తములపాఠరంగు కాఁజోలు;

జయ—నాదుహాసాన ధైర్య బలాదులు కని

కఃక మనుకాంత నామీఁద + కన్నువేసె;

భువ—(తనలో) నీ ధైర్యాను లెవరెఱుంగరు? నిలఁబడిన కలియఁబడుదువు; కలియఁ బడిన పాటిపోదువు.

జయ—ఇంక, ఎఱుఁగు నన్ను మోహించినారా

తెలియఁ జెప్పిన + బలున తెల్లవాఱు.

భువ—(తనలో) నోటిమాటకు కఠవాయని సిగ్గువిడిచి కోరితలు కోయుచున్నాఁను. (పైకి) ఆలాగున చెప్పుడు. అంతమంది మందయాసలు మిమ్మా మోహించుటచేతనే నన్నింతవఱకు విడిచిపెట్టినారు. వారిపగఱకే వెళ్ళుడు.

జయ—అబ్బ! ఆమాట మఱి వడలవు కాబోలు? పెక్కుమంది నన్ను ప్రేమించిరి. అందు నా తప్పేమున్నది? తుదకు నేనెవరిని వలచి పెండ్లాడితి నో నీకు తెలియదా?

భువ—పెండ్లికిని ప్రేమకును చాల భేదమున్నది.

జయ—నిజమేకాని నాకు అట్టి భేదమావంతయు లేకునుమా.

భవ—కావలసిందే, అనాటిపెండ్లికిని, ఈనాటి పేరేమను ఏడు సోవత్సరములు భేదము.

జయ—ఎంత చమత్కారముగా మాటమాటకు నన్ను దెప్పదున్నావు?

భవ—మిమ్ము మోహించిన మోహనాంగులలో మీకు నచ్చింది ఒకతైన లేదా? తామిపు డామెకడకు వెళ్ళియున్న నాకు— పొరబాటు—మీకు ఈకాథ లేంపనుగదా? ఇప్పుడైన—

జయ—నీనికవమతెనులతా సాదర్శ్యవభావతిశయముచూచిన తరువాత నన్ను విడగొడిపోవుటకు కాళ్ళుచ్చునంటే?

సీ॥ పున్నాగయాన! నీ * ముద్దులుగరు మో

హళలసంకటవార * తానీ కాదె?

సారంగనయన! నో * నూంచు నీమోవి

సాటిలేని మధురా * శయయు కాదె?

భూపాలతనయ! నీ * పొగరు పెన్నెద అహహ!

వరపుణ్య మంగళ * గిరియే కాదె?

ఓవరాళికచ! నీ * యెప్పుడంబగు కొను

మాయురే! నిజముగా * మాకు కాదె?

తరుణి! నీదుపల్కులు పంచ * దారలు కద;

అఖి వుణ్య స్థులు నీ * యండంగలవు;

కాన: నిను విడనాడి పో * కాళ్ళురావు

అట్టే మురిపిచి చ. పకు అన్నునిన్న!

భవ—మీముఖస్తుతులకు ఉప్పొంగురానను, కాను. 'నీన్నెపుడును. విడువ' నని నాపై బట్టు పెట్టుకొనెదను.

జయ—అ! అలాగున ఏదో దారిచూపి నన్ను ఆదరింపుము. నీవరి నున్న నాప్రియమగు వస్తువులపై బట్టు పెట్టుకొనెదను.

చ! మెలతరో! ఎప్పునిన్విడువ; నిక్కము; నీనుమోముతోడు నూ
మెలతరో! నీనుమాటెప్పుడు మీరను; నీనునుమోవితోడు నూ
లలనరో! కన్నునన్నల మెలంగెద, నీజిగిబుగ్గతోడు; వే
వలుకులలే? నీనుమ్మదుపాదములాన; త్వదీ యభృత్యుడ౯.

భువ—(తప్పించుకొని, తనలో) అందుకుకూడ నీవు నాకు పనికిరావు;

జయ—ఎ తటక్కరి మెతటక్కరివే!

గీ! తీసిచూటల నను లొంగెఁ దీసిచావు;

చిటునగవు, దాసుని గ నకఁ చేసినావు;

నగ్గనఱచేతిలో కనఁ బటిచినావు;

కాని, క్రియసున్నగా చేయఁ బూతకట!

బావయగుఁగాని యెందైనఁ పంగ పెరటి

కంట బావకాడనుట్లు చేసి తబ!

కానిమక్త (య చముపైకూర్చును.)

భువ—(తనలో) వీని కట్టబాధించిన విషమించును. చనువున విషము

త్రాగింపచ్చును; కాని బలిమిని పాలుత్రాగించుట కష్టము.

(దగ్గరకుబోవును.)

జయ—(తనలో) ఈమెకు నాపై ప్రేమలేకపోలేదు ఇప్పుడు నేను

బిగువచేసెను. (పైకి) ఏల దగ్గఱకు వచ్చెదవు? పొమ్ము.

చంసు దుడ్డుశరగార్థి యందు రిట్టిదే.

భువ—నతులనే ములు పతులు మన్నింపకున్న మతెవరుమన్నింతురు

కమాచి—చావు!

జయ—ఎంతమాటకారివే! ఏగుఁమిచటినుండి వే;

భువ—పంకగింప న్యాయమా - పడతిపై మీగతి

(చేయి పట్టుకొనబోవును.)

జయ—(తప్పించుకొని)

చాలు చాలు; పోవే పో - బాబా! తెలిసెనీమది ఎం!

భువ—బేలచేయ తప్పల - కేల యంతకోపము?॥ పం॥

జయ—(ఘంటకువచ్చి)

కోరి పిలిచి నప్పుడు - కొట్టు ఎక్కే నావుగా॥ ఎం॥

భువ—కోర నేల వేరే? ఈ - కొమ్మమీసొత్తైగా॥ పం॥
(కొగిలించుకొనుచు)

జయ—(కొగిలించుకొనుచు.)

ఘంటనే తె దిగును.

తృతీయాంకము

[వధసురంగము అరణ్యపుక బహిర్ద్వారము.

[ఓయంతుడు ఓడంబి యింపుచు]

భువ—(మెల్లగఁబ్రవేశించి) అమ్మనాయనా? ఇంక నేపటికి కాయము మందిరమునుండితెప్పించుకొని ఎక్కడవ్వించవలెనదైన ద్వార పాలురు లేతురో అను భయంబున ఊపిరి బిగబట్టి పిల్వలె మొల్లగ తక్కుచు తాటుచువచ్చితిని. కాళ్ళుగల గజ్జలందె లెక్కడ నాగుట్లు బైటఁబెట్టునోయని వాని మీఁది కెగ ద్రోసితిని. నన్నవరును పోల్చుకొనకంక, నగలన్నియు తీసివేసి నాదాసిచీర కట్టుకొన్నాను. ఈతాటువేషమున నన్నవరు గురుతుపట్టగలరు?

జయం—(మెల్లొని యొడలునిటిచి) ఊ, ఊ, ఊ, ఊ, (కాళ్ళు దగ్గఱగ ముడుచుకొని పరుండును.)

భువ—ఇంక నేమిభయము? నావగకానికడవు హాయిగావెళ్ళెదను. ఇక్కడ ఎవ్వరును లేరుకదా! (నలువ్రక్కలు చూచును.)

జయం—(తుల్చినడిలేచి ఆ! ఏమిది? ఈకోటను కనిపెట్టుకొని యుండు బ్రహ్మరాక్షసి కాదుగదా! “ఇక్కడ ఎవ్వరును లేరు కదా!” అనుచున్నది. కంటఁబడిన నన్ను మ్రోగివేయును కాబోలు? ముసుగు పెట్టుకొని పరుంపును.)

భువ—పితృచములు వేటలాడు ఈయర్ధరాత్రమం దెవరుందురు? జార, చోరులకే యీకాలము శుభకాలము.

జయం—(లేచి) నేను పొరబడిని. రాక్షసిక్కడ. కంఠధ్వనినిబట్టి స్త్రీయని తోచున్నది. అదిగో అక్కడ ఒక కామినివిగ్రహ

మగపడుచున్నది ఈమె నోడులేక యీ యర్థరాత్రమున
ఎక్కడకు పోవుచున్నదోకదా!

భువ—అక్కడ నాపెండ్లిమగఁ డెలుఁగు గొడ్డునలె గుఱుపట్టి నిద్ర
పోవుచున్నాడు. పాలలో కలిపి యిచ్చిన మత్తుమందు
బాగుగా పనిచేసినది కాని, శ్రీఘ్రిముగా వెల్చిరావలయు ఇప్ప
టికే చాల ఆలస్యమైంది.

జయం—(కెవులు మూసికొని) ఈమె జారిణి. పక్కననున్న మగ
నిని మోసపుచ్చి జంతుమగనితో నల్లాపములాడఁ బోవుచు
న్నది! బేరా! 'స్త్రీసుహిమ' బుద్ధితేని మగవాడు పెండ్లి!
పెండ్లి!! భార్య! భర్త!! అని రేయింబగళ్ళు పలువరింతురే
కాని స్త్రీ మాయవర్షంబు లెఱుంగలేకున్నారగుదా!—
ఎవరింటిపల్లా? ఎక్కడినుండి వచ్చుచున్నదో? జయపాలుని
భార్యయేమో. (లెంపలుకొట్టుకొని) వారీ! వారీ! పాపము
శమించునుగా! ఈపె ఎవ్వతెయో తెలిసికొనవలయును

భువ—హా! పాపపుడయ్యమా! ఏడుసంవత్సరంబులనుండి రానిమగని
నే డేల తీకొనివచ్చినావు! ఇత్రవులా మధురాపురముపైబడి
దాని నిర్మూలము చేసిన ఎంతబాగుగనుండును!

జయం—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమి? ఏడేండ్లనుండియు ఈమెకు భర్త
సమాగమం కాలేదా? ఇత్రవులు శ్రీఘ్రి మధురాపురరాజంబును
ధ్వంసము చేయవలెనా? (కోపముతో) ఓసీ! చండాలురాలా!
ఏమిటూసితివి? (మందుకుబోయి తగ్గి) తొందరపడరాదు. దీని
వృత్తాంతము తెలిసికొనవలయు.

భువ—ఓసీ! జయపాలా. కన్నాళ్ళకు నీభార ఇచ్చట నున్నదని జ్ఞాప
కము వచ్చినదా?

జయం—(తుబ్బివచ్చి) నాలనుమానమే విజమైనది ఆహా!

భువ—ఏయింటికివచ్చి సీత! కాపురము చేసెదననుకొనుచున్నావా?

వెట్టివాడా! నీ మోసమునకు తగుమోసము నేను చేయలేనా?

(పోవును)

జయం—ఇప్పుడు నేను వివిధములు కనబడుచున్నాను! నిజమా!

కాదు, స్వప్నము కాదు నాస్తియును— గాలుకాడకున్నది
ఓసీ! కులశంకరి! ఎంతవారమున కొడిగట్టితివే! నిన్ను దూఱ
వలసిన పనిలేదు నిన్నింతవఱకు. శౌంఢిచూడవి నాచెలికానిదే
తప్ప. బేరా! కాలమహిమ ఎంతివివరితముగా ఉన్నది!

చ! కటకట! ప్రక్కనున్నవతి కన్నులదుమ్మలకుకొట్టి మెల్లగా
విటునిగృహన కేగతివి వెళ్లుచునున్నదో అంశలాడియి
క్కటికవిశీధుండు నుడికందక శిగ్గుభయంబునేగి; ఎం
తటి తెగువైనజేయుదురు నారయ; వారలకమ్మగాదుగా.

దీని అంశమగడవ్వడో కనిపెట్టవలయును (పోవును)

ద్వితీయరంగము - మేఘరియిల్లు.

కరటకండు—(వచారుచేయుచు దశలో) ఈయాలపొద్దుట రాత్రి
తప్పుండా వత్తావని ఆవం నాసియుండనేలే కబురంపిందిగదా!
ఇంకా రానేదేవి! (అలోచిం) నాలాంటి మొగుడింకెవడేనా
దొక్కినాడు కానాలి? లేకంతేయి త ఆలస్యం ఎందుకవాలి?
...రానీరానీ సూపితాను నాతమానా. నాకోపం యింకా
దాని కెత్తినేదు, నేననలే పిచ్చిమండాకొడుకుని. గుండెల
మీద కాసి యలానానానానా రాజకూతురైతే నాకేటి?
నాను రమ్మని బతిమాలానా దాన్ని? కానీ కానీ! పులుసునోకి
దుమ్మునేకండా తన్నేత్తాను. తనోతమాట సూసుకుందారి
వత్తేత్తాది; పోలేపోతాది. నాకేటి? దీని బాబులాటి
అడోభ్య నామీద రంగొడ్డారు. (మీసము దువ్వుచు)

నాకు ముండలకే లోటా? పైఁ అంతే డబ్బెపదకొం పుమంది
పాఠాత్తారు. ఆ! అందెలనప్పడవుతోంది. వత్తున్నట్టు ది

భువ—(తలుపు కొట్టును)

కర—(తలుపు తీయును.)

భువ—(ప్రవేశించి కరటకుని కొగలించుకొన బోవును)

కర—శావ్! దూరంగులను నన్నంటుకున్నావంటే నా పేతాను
ఓగుద్దుకి. సువార్.

భువ—(భయముతో) నీకింతకొవమెందుకువచ్చినది? నేనేమి తప్పు
చేసినాను?

కర—తప్పు నేదు; గిప్పునేదు నువ్వుమాయలటికి రానూ వొద్దు
ఎల్లెపో! (గెంటివేయును)

భువ—నీకు వేయిదండములు పెట్టెదను. నా తప్పు తుమిపుము.

కర—చీ! నంజా! ఈరోజూ చమించడమే? ఈయాల యెందుకింతా
లస్యం కేశావ్? నిజం సెప్పు

జయం—(మెల్లంగ వ్రేనేళ్ళించి తనలో) ఎవరిదీయిల్లు? (కలయ
జూచి) ఇది మేదరికొంప, ఆ కొండముచ్చా దీని రనుం!
గీసిన పందిచండనమున నున్నాను కంటికి నిబ్బరముగా
కనబడుచున్నాడు. ఇంతకు వలపురూపును, ఆకలిరుచియు,
విచారంపపుకదా! (దాగియుండును.)

భువ—ఈవేళ కొంచెమాలస్యమైనది కారణము తరువాత చెప్పెదను.

కర—ఎవడిగిరికో ఎల్లాచ్చి ఆ స్త్రీ అయిదతి బాంకుతానా?
నిద్దరోకుండా కనిపెట్టు కండిడానికి నీ నున్నానా? అన్ని
అబద్ధాతే; అన్నీ అబద్ధాతే. (చేబతీసి కొట్టబోవును)

భువ—(తప్పించుకొనును.)

జయం—(తనలో) ఔరా! ఆగర్భ శ్రీమంతురాలగు రాజసూరి
అధమండగు మేదరివానిచే దెబ్బలు తినుచున్నది! కలలోకూడ
ఇట్టి విచిత్రముజరుగునని ఎవ్వరు నూహింపరుగదా!

గీ॥ విమలమాలతీలత కావ ధరమున కేగు

నాశ్రయించిన మేను గా ధయంబుగాడె?

కుసుమకోమలి మొఱచి ధి ధ కూడనేని

కాలితాఘ్నదక్క సా ధయంబుకలదె?

మేదరయ్యా! గట్టిగాకాలితోతన్నము చేతనైనకంఠముకత్తరింపుము.

భువ—తనుటకు మంచిభక్త్యములు తెచ్చితిని నీకక్కఱలేదా?

కర—(తనలో) అశోకాని దీనిమొగం సూసేప్పటికి నాకోప
మంతా పోయినది (పైకి) ఏయే?

భువ—ఇదిగో. (ఒడినుండి తీసివచ్చును)

కర—(వెన్నుతట్టుచు సంతోషమున) సెబాస్! నవ్వుసాలా మంచి
దానివేటిలా! నీమీద నాకు నిజంగా కోపం కదుసుమా.

భువ—కోపము లేదా? మఱిందుకు నన్ను చేబతో కొట్టవచ్చినావు?

కర—నీకు నాదగ్గర బయలుదోసేదోసూట్టానికి గమ్మతుచేశానె. నిజంగా
కోపంవస్తే కాలా తన్నీను? సెప్పు? సివరికి నిన్నుకొట్టానా?

జయం—(తనలో) అహో ఏమా మేదరివాని రసికత! మాట
నేర్పు!! రసవంతమగు ఆంధ్రభాషావధూటికి లేనివంకలు
తెచ్చుచున్నాను. విశారదులగు పెద్దలిం బయలువెడలి
వీని కంపునోటినుండివచ్చు అపశబ్దములె సుశబ్దములని సభల
వాదించి ఆంధ్రభాష నుద్ధరింతురుగాక!

భువ—నేను తప్పించుకొనకున్న నాశ్లేమగునో కదా!

కర—ఇంకెప్పుడూ ఆలాసెయ్యనేయే; రాయే; కూకుడోయే.

భువ—ఈమాటలకెక్కడకు! నీ అవసరము ఇట్లే అనుచుందువు?

కర—ఓసేట! బెమ్మాండం బద్దలైపోయినట్లు చెప్తున్నావు? కొట్టనంతే
నమ్మాల; దా. (దగ్గఱకు వెళ్ళును.)

భు—(ఒకమూలకుపోవును)

కర— తెమ్మంగు - త్రిశ్రగితి

సక్కాని సిన్నదాన - ఓ సన్నాని నడుముదాన!

సుక్కాల రాజుకన్న - బలె, పోనైన మొగముదాన!

కర—అలుగుతావా? పిల్ల! ఆశ్వమాడితేని!

అబ్బ! ఎంతజాణవే, హా-హా-హా!

ఎం!

భువ—బైర! మాయ కాడ! హాస్య మాడినావా?

అబ్బ! ఎంతగడునువు, బై-రై-ర!

చాలు!

కర—మాయ లోకమంత - మాయ నీవు నేను!

మాయశోప మొదుకే- ఒ-య్యా-రీ!!

ఎంత!!

(చెయిపట్టుకొనును.)

భువ—(నిడిపించుకొని) నేడు నామనసేమియు బాగులేదు; పోయెదను.

కర—ఏవేవే సెప్పె; నాలోసెప్పె.

భువ—నీతో చెప్పిన ఏమిలాభము? ఆర్పెదవా? తీర్చెదవా?

కర—ఆ ! ఆగుత్తానా ? తిరుత్తానా ? కోపంవచ్చే ఆగ్నిబుగ్గిసేసేను ?

(మీనము దువ్వుచు) నాతిమానా నీకింకాయెరికినేదు. అగ్ని రావుణ్ణి. నీపానానికి నాపానం అడ్డు.

తెమ్మాంగు—మిశ్రగతి.

ఏమి ఏమి చెప్పగదే - ఎందుకిటులేడ్చెదవు ?

ఏమి!!

భువ—నామగండువచ్చెనయ్యో - నాకేమిలోచదాయె!!

నా!!

కర—ఏమాస్సెను?

భువ—

నిజంబుగానె

కర—ఎప్పుడొచ్చినాడె?

భువ—

ఈదినంబుననే!

కర—పో, మాయాలాడి!

భువ—

నీతోడునుమా

కర—అయ్యో! నామాట ?

భువ—అలోచింపు మాలోచింపు మాలోచింపుము!

నామ!!

కర—రేపటికాణ్ణుంచి మాయింటికి రాకు. తెలితే నాపానాలు పోతాయి. ఇంక నీకూ నాకూకల్లు- దండాలెడతాను. బేగల్లిపో.

భువ—ఇంతేనా నీవు నాకు చేయు నాయము ?

కర—నానేని నేనీది కావ్వా ?

భువ—మన సౌఖ్యంబున కడ్డుపచ్చిన దుర్మార్గుని ఏమిచేసినను పాపమున్నదా ?

కర—ఆణ్ణినంపేత్రే మనకే అడ్డూ ఉండదు.

భువ—మూటలచే ఏమిలాభము ? నీకింత ధైర్యములేదుకదా !

కర—అమ్మాబాబూ ! నావొల్లకాదు. ఆమేడలో కేలాగెల్లడం ?
దొక్కిపోతే సంపేత్రారు . . ఇదిగో! బేసైనక త్తితాను. మెల్లిగా
యెల్లి దెబ్బకినంపీ ఇంద (కత్తినిచ్చును.)

భువ—(పుచ్చుకొని) సరే. ఇప్పుడే వచ్చెదను మేలుకొనియందుము
(పోవును)

కర— బ్రదంసురూ. కత్తిజాగర్త.

జయం—ఓరా! ఎంతనాహాసమెంతసాహసము! మగువలుమగులతెగు
వరులు అందు భువనసుందరి రాచబిడ్డ; మీఁదుమిక్కిలిజారిణి
ఇక సాహసంబున కేమితక్కువ? జారిణులగు పతి, సుతుడు
తల్లి, తండ్రి యను విచక్షణతి, అభిమానము రవ్వంతయు
నుండదుకదా! వారి కడ్డుపడువారిని గర్భశత్రువులుగ నెంచి
చంపఁ బ్రయత్నింతురు (కోవముతో) ఓరా! పలువా! ముది
మిచే. మతితప్పిన చిలువా! నలువా!

గీ॥ బురదలో పుట్టిన కమలః మునకు పుట్టి

పట్టి నీతల బురదకు ః పుట్టినిల్లు;

కాన మంచికెడల నెంచు ఃజ్ఞాన మేని

కనికరంబేని నీకెట్లు ః కలుగు మూఢ

నాచెలికాని పాణమునుతీయ, ఆఱంకులాడిని నృజించినావా!
ఆకులట యెట్లు వానిఁజంపి నీయద్దేశము నెఱవేర్చునో
చూచెద. (వడిగపోవును.) (తెరవాల్లును)

తృతీయగంగము-అంతఃపురము

(భవనసూదరి మెల్లగ వ)వేళించును.)

భవ — కత్తి నొక మూలఁబెట్టి మెల్లగ మంచకడకువెళ్ళి జయ
పాలునిఁ బరీక్షించి తనలో పీడు గాఢనిద్రలో మునిగి ఒడ
లెఱుంగున్నాఁడు. నాననిచేసివేసెద. (కత్తిదీసి నటకఁబోవును.)

జయం — (లోపల) ఓసీ! భర్తృసహారీణీ! జారీణీ! ఆఁగుమాగుము.

భవ — (నటకీవేసి కత్తి నొక మూల బడవేయుచు)

జయ — (ప్రవేశించి) ఓసీ! భర్తృసహారీణీ! జారీణీ! ఆఁగుమాగుము.
(జయపాలుని చెంతకు వెళ్ళి చూచి మతిపోయి నిలబడిపోవుచు.)

భవ — (భయవిషాదముల మాటరాక జయంతుని చూచుచుండును.)

జయం — (కోపముతో)

శా॥ ఓసీ! ఏమిది మేఁకనన్నె వృకమా! ఓ గోముఖ వ్యాఘ్రమా!

ఓసీ జారీణీ! ధూర్జరా! ఈమఠీ! ఓ భర్తృవిద్యేషిణీ!

కాసం జేనియు సిగ్గులేక మరనికా ఖండించితే వాసిని!

ఈసత్య భవఁగి నీయుసురు లిద్దే కోరికల కాచుకో.

భవ — (శ్వర్మ్యముతోతనలో) వీఁడెవ్వఁడు? దేవతయా! దయ్యమా!

(తెలివి తెచ్చుకొని, ఓర క్షణభటులా! రంఁరంఁ. నాభర్త

నాఁడో కుర్మార్గుఁడవచ్చి చంపి వేసికాడు. నన్నుఁగూడజంప

నున్నాడుఁ రంఁ.

భటులు — (లోపల) అరే! అంతఃపురదోహ! నిలు నిలు. (ప్రవేశిం
తురు.)

మొభ — అరే! చంకమఠీ! వీర భటరక్షి కంబుకు అంతఃపురములోని

కెట్లు రాఁగలిగితిరా?

జయం — మీరంటి సోమరేతులు కావలియుండ, ఇందు జొచ్చుట

కెవరికేని యేమి అభ్యంతరముండును? గంజాయి తాగి

మైమఱచి నిద్రించుచున్న మీకు ఈసాధంబున జరుగుచున్న విపరీతంబు లేమి తెలియునురా ?

భువ—చీ! వదరుఁబోతా! నోరుమూసికొనుము లేకన్న పండ్లురాలఁ గొట్టించెదము.

రెంభ—ఎవడఁపురా నీవు? నీయూరు పేరు లేమి?

జయం—అదంతయు నీకెందుకు? నీవని నీవు చూడకొనుము.

మొ-భ—అరే! సాధుశృత్రిసున్న కిరాతా! నిష్కారణముగ రాజకు మారుని చంపితివేమిరా?

భువ— నామనోహరుని జంపి నామానభంగము చేయవలెనని తలంచినాడు.

జయం— (చెవులుముసికొని) నారాయణ! నారాయణ!! (కోపముతో)

కమీచి-అటతాళము.

పాప త్మరాలా! చీ! చీ! - కోపమాటఁ ద్రుంచెదన్ || పా||

పాపమనక కల్లతాడెదే? భర్తృసంహోణీ! హరిణీ! పా||

వానిని నేనఁజూచితిన్ - వాచాలా! చాలానోర్ముసిన్ || పా||

భువ—భటులారా! నోటిపైఁ దన్నకింక జూచెదరేను? నోటికి వచ్చి నట్లు కూయుచున్నాడు

జయం—అంకలాడి బొంకఁగా చాలదా? - జంకెదె కలకలంకమా! బొంకగా||

రెం-భ—అరే? పేలుడుగాయా! నడునడు (గెంటును.)

జయం—ఎక్కడకురా?

మొ-భ—రాజుగారి ధర్మసత్రపు తెఱసాలకు. (లాగికొనిపోవుదురు)

భువ—పాటిపోగలడు. భద్రము. మానాన్నగారితో చెప్పి వీనినిచ్చిత వధ చేయించెద. (పోవును.)

(తెరవ్రాగును.)

తురీయరంగము-చావడి

[చరిత్ర శేఖరుడును కళాశంకుడును ఆసీనులై యుందురు]

చరిత్ర—మంత్రవగా! సకలశాస్త్ర విజ్ఞాను-గు మీరును నాన్నగా
రును కలసి చేయుకార్యములందలి నిష్పాష్టలెంచుటకునాబుద్ధి
చాకున్నను, విన్న బైరాగికి విశంసన దండన మతికూరంబని
నాకు తోచుచున్నది.

కళా—(మ దహనముతో) యువరాజా! బాలుడవగుటచేసికాదురాత్రి
ర్గుహ విధించినశిక్ష కఠినముగా నగవడవచ్చును, కాని శాస్త్ర
సమ్మతమే.

చరిత్ర—తప్పచేసిన దేవతలైన నిందార్హులు, దండనార్హులు. కాని
స్పృహికి నాయకమణియగు మానవ-ర్గంబున చేసిన ఒకనిపాణ
మిలను తీయుటకు రాజులకేమి అధికారమున్నది? అటుల
చంపుటవలన కలుగు లాభమేమి?

కళా—వజ్రపై ద్రెవనమానుడు రాజు శిష్టసంరక్షణంబున, దుష్ట
శిక్షణంబును, ఆయనకు విధి. ఇతరసంహంతకులు లోకసౌఖ్య
సాలాబునకు వేరువురుగులు. వారు డరాదు.

చరిత్ర—మీరు చెప్పినది విశ్వసనీయమేయైనను, జీవహింసకు బను
లుగా శాశ్వతకఠిన కారాగృహశిక్షవలన, సంహంతకు డెన్న
టికైన వశ్యాత్వాపము చెంది, ఇహసౌఖ్యంబులక, పూర్తిగా
చెడినను పరసౌఖ్యంబున కంతగా చెడడని న యభిప్రాయము
దీనికేమి కాని ఆతడు దోషియని మీరెట్లు నిర్ధారణము
చేసితిరి?

కళా—భువనసుందరీ ద్వారపాలుర సాక్ష్యమునుబట్టి దోషియని రుజు
వైనది.

చరిత్ర—నాకు నిర్దోషియని తోచుచున్నది.

కళా—ఏమి? ఆమహాపాతకుడు నిర్దోషియా? నీవలుకులు వింతగా
నున్నవే?

గీ॥ బాలుడవు; నీకు లోకాను + భవము లేకు,
కాన, వానిపై వేషము + గాంచి బ్రచుసి
పాఁడమాయకొండవి యభి + ప్రియవశిషి
వతివినయము భూర్తుల చిహ్న + మనగవినవే?

చంద్ర—మీరు సాక్ష్యమునుబట్టికదా వానిని దండించివారు. అది సరి
కాదు. సాక్ష్య మొక మూలఁ బెట్టి మన బుద్ధిబలము నుపయోగించి సత్త్వాస్యముల పరిశీలించవలయు. మీరట్లు చేయలేదు. ఇంతియేకాక భవననుంగరివట్టిభేరి. ఆమెనిప్పుకన్నలారా చూచినవాఁలకెవ్వరునులేరు మఱి ద్వారపాలులూ పరమ నీచులు; వారిని నమ్ముటకు ఏలులేను.

కళా—కన్నలూర ఆదుర్మార్గుని శయనస్థుఁడగుచు చూచి పట్టుకొని నట్లు ద్వారపాలురు కప్పచున్నారే.

చంద్ర—చా! ఆనీచుల నమ్మరాదు. నేరగాని బట్టుకొనుటన్న నాన్న గారు దండింపరను భయమున దారిఁబోవుచున్నానిని బట్టుకొని యుండివచ్చును. వాగుచాపపుష్పాంబులలోలోదీంపక, దై భీతిలేక తాత్కాలిక సుఖంబునకై యెట్టి దోహంబునైన జంకక చేసెదరు. మఱి వాదాసాక్షుల డబ్బిచ్చియో భయ పెట్టియో తెచ్చిరి.

భటు—(ప్రవేశించి) మంత్రిశేఖరా! అడైరాగిని శిరచ్ఛేదము చేయ వలసిన కాలము సమీపించుచున్నది. దయచేయుడు.

చంద్ర—మంత్రినత్తమా! నేడు వానిని జంపవలను. రెడురోజులు వర కాగుడు ఇంతలో న్యాయాన్వయములు నేను పరిశీలించి చెదను. ఇందుకు నాన్నగారిని నే సెలవడిగెద.

కళా—సేవకా! యువరాజాజ్ఞయైనది రెండుదినము లాగుడు.

భటు—చిత్తము (పోవును)

కళా—చంద్రశేఖరా! నీకు వానియంద్రిత యభిమానమెందులకు?

చంద్ర—అయ్యో! ధర్మమునకై దెబ్బలాడుచున్నాడనే కాని యభి
మానముచే గాదు.

కం॥ నరఃపతి తేలిసియై తేలియకొ

పొరపాటొనరించినయెడ ♦ మోమోడక. ఆ

నెండును జూపవలె బతికి

బరువడి; లేకున్న నాడు ♦ పాపాత్ముడగుకా.

మఱియొకమాట. భటరక్షిశంబగు సంతకపురములోని కాబై
రాగి యెట్లు పోగలడు

కళా—అదియే నా కావ్యగ్రంథముగ నున్నది.

చంద్ర—దొంగతనముగా ఎట్లోలోనికి వెళ్ళెనుకొందము. వాడే చం
పిన వానిదేగుముపైగాని బట్టలపైగాని రక్తపు డాగొకటియు
కానబడదేమి?

కళా—చాల నేర్పుగా చంపినాడు.

చంద్ర—అట్లేయనుకొందము. వాడేల మాబావకై విచారించవలె?

కళా—అదంతయు దొంగవేషము.

చంద్ర—మంచిది. నిన్నమీరు సభలో. నీవు జరిపినట్లు రుజువైనది
నీమీచెప్పకొనదవు?" అని వాని నడిగినపుడు వాడేలమాట
లాడడయ్యె?

కళా—ఏమిబాంకినను లాభములేదని యూహించెను.

చంద్ర—అందుచే మాన మర్థాంతరముని శిక్షించినాడు. అంతేనా?

కళా—అవును.

చంద్ర—వా! ఏమివ్యాయము? ఒకపక్షమువారి సాక్ష్యమునుబట్టి
దండించుట మిక్కిలి అన్యాయము.

కళా—తాడు మాటలాడుకున్న మేమేమి చేయగలము?

చంద్ర—చతురోపాయంబులచే వానిని మాటలాడించి, వాడేమి
చెప్పనో విని, పిమ్మట తీర్పు చెప్పవలె. (తేలి) రండు; నేను

మాటాడించెదను. మొదట నాన్నగారికడకు వెళ్ళిన పిమ్మట
చెఱసాలకుఁ బోవుదము.

కథా—మంచిది. (పోవుదును.)

(తెర వ్రాలును.)

పంచమరంగము - చెఱసాల

(జయంతుఁడు విచారించుచుండును)

జయం—(విచారముతో) ఔరా! విధాతా? దుర్గుణన జాతా! ఎము
కలు సున్నమున న్లు నీవు పాటుపడి చేసిననృప్తికి చెదవురుగై
మృత్యువు నవయాననశోభితుల మింగివేయుచుండ, నీవు
సత్యలోకంబున శాఖ్య నరోవరంబున మోదకమలాసనుండ నై
మర్మలోకంబున జనుగుచున్న చిత్ర విచిత్రంబులనుకాంచుచు
ఁగి నోదించుచున్నావా! సిగ్గుకేదా! నిన్న మృత్యువెక్కడ
మింగివేయునో యను భయంబున ఆశక్తులగు మానవులను
దానికి బలియిచ్చుచున్నావా! పుత్రసంరక్షనార్థమైనిజప్రాణం
బలధారవోయుట తల్లివండులకు సహజ సద్గుణమై యుండ
నీవేమిరా నట్లుచేయుచున్నావు? ఓసీ! మృత్యువా! వేట
కాడుమెత్తనై లేక మూడుకాళ్ళవై బరుగెత్తునను
నట్టులా బ్రహ్మజరాభరంబున ఆశక్తుడై యుండుటచే నేవచ్చ
గా అచ్చువేసినిడిన ఆబోతురీతిని క్రమ్మురుచున్నావా?
కానిమృత్యు నూసుకావలను తిన్నరాంబులుగనుకొక గాలివాన
ఎన్నటికైన రా మానుగా? హా! వయస్యసత్తమా! జయ
పాలా. నన్ను విడిచిపెట్టిపోవుట నీకు ధర్మముకాదు సుమా!

|| హా! సుగుణంబాల! పిబుధాంభి నన్నుత సాధుశీల! అ
ప్పా సువిచారాల! జయపాల! నినుక విడనాడలేక, న
న్యసిగమాటి నిన్ను వెనుకాడెను నావయిఁగోపగించి, నక
మోసముచేసి నేనుచొరబోలని చోటికిఁ బోయినాడవా?

ఎంతలో ఎంతవిపరీతము జరిగినది! చుట్టమని భార్యను జూడ రాగ మృత్యువై దిగమింగెనుగదా!

సీ॥ ఏల పూదోట కా ♦ వేశను బోతిమి?

ఆతొత్తు రానేల ♦ యప్పుడటకు?

వచ్చెబో. ఇచ్చిన ♦ బహుమతిఁ గొనిపోక,

నన్నేల రమ్మని ♦ నన్న చేసె?

చేసిన, నేనేల ♦ సిగ్గులే కేగితి?

ఏగెను నన్నేల ♦ హితుఁడు కాంచె?

కని, అది యేమన్న ♦ దని నన్నడుగ నేల?

అంతి, నాతో దెబ్బ ♦ లాడనేల?

గీ॥ అత్రవారింటి కతఁడేల ♦ అరుకుదెంచె?

ధవుని జంప ఆజాణి ♦ తలఁపనేల?

అదియెఱింగిన నే వెను ♦ కైతినేల?

కటకటా! నొసటఁగల వా! ♦ లడవఁదరమె?

(చంద్ర) శేఖరుఁడును, కళానందుఁడును ప్రవేశింతురు.)

చంద్ర) — (మెల్లఁగా) అయ్యా! అతఁడు తనలో ఏమో అనుకొను చున్నాఁడు. ఇక్కడ మనము పొంచి వానిమాటలు విందుము.

జయం — సిస్కాకారణముగా జయ పాలుఁ డీపాడు దేశంబునకు బలియై నాఁడుగదా! యుద్ధభూమిలో ధన్యుద్దంబునగిట్టినను, మఱే దైన జబ్బువచ్చి చనిపోయిన నింత విచార ముండదుకదా! బడలుమఱచి నిద్రపోవుచున్నపుడొక పిఱికిపంద వాని కంత ముత్తరించెనుగా! వాని సంరక్షణార్థమై నేను పోవ నన్ను పట్టుకొని వాపైని నింప నాగోపించి, రాజు నాకు మరణదండ నము విధించినాఁడు. అక్కటా! కాలమెంత విపరీతముగా నున్నది! ఉపకారముచేయబోయిన అపకారము వెంటనే వచ్చుచున్నది.

చంద్ర—(మెల్లగ) వానిమాటలు జాగ్రత్తగ వినుచున్నారా?

కళా—(సల ఊచును.)

జయం—(నిట్టూర్పు విడిచి) బౌరా! కలికాల మహిమ !

సీ॥ ధనికడు కల్లలాడి * న నిజను దురు;

పేదవానిని నడుల * వినరు సభల;

మంచిచెడ్డలు పరీ * ట్లించు పభులు తేరు;

తిన్నగా నడచిన * తిండి తదు!

మేలొనరించిన * కీడు వెంట న వచ్చు;

నిజము చెప్పిన గల్లు * నిష్ఠురంబు;

కాసువ కీడిన * లెన్నియొ పలుకు

పాపాత్ములు దైవ * బలము మెండు;

గీ॥ దానధర్మముల్ చేయ వా * సంబు రాదు;

పరుల కొంఁబు తీయగా * వచ్చుచెయి

సజ్జనాళికి దైవంబు * నాయవడఁడు;

న్యాయమేయూర వెదకి * కానబడదు.

చంద్ర—(ప్రకాశముగా) అరే ఎవరూరా లక్కడ?

సేవ—యువరాజా ! నమస్కారము ఏమిలగుజ్జ ?

చంద్ర—అనేరగాని వైకి తీసికొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము (చెఱసాల తలుపుతీసి) బౌరా! పాపాత్మా! వైకి

రమ్ము. యువరాజాజ్ఞయైనది.

జయం—నాప్రాణములు తీయ యువరాజా వచ్చెను? సరే. (వైకి

వచ్చి నమస్కరించును.)

చంద్ర—నీ పాపపరిహారము చేవుని ప్రార్థించుచున్నట్లున్నావే?

జయం—లేదు లేదు. చేవుని దూషించుచున్నాను.

చంద్ర—(నవ్వుచు) చేవుని దూషించుచున్నావా? ఎందుకు?

జయం—న్యాయాన్యాయంబుల బరికిలిండు జ్ఞానము రాజుల కియ
లేదని.

కళా—ఓరీ! వలుగాకీ! మా రాజుగారిని నిందించుచున్నావా? నీ
నాలుక చీల్చెద జాగ్రత్త

జయం—చావసిద్ధముగ నున్నవానికి సముద్రము మోకాలిలోతు
కదా!

చంద్ర—మా నాన్నగారు నిన్నన్యాయముగా శిక్షించిరా? నానో
చెప్పుము.

జయం—చెప్పిన నేమిలాభము? కంఠశోషముతప్ప రవ్వంతయు
ఫలములేదు.

చంద్ర—నీవు సిద్ధోష్టివైనట్లు రుజువు చేసితివే? నేను నిన్ను రక్షిం
చెదను.

జయం—నిజమేనా? ఈమాటల నమ్మవచ్చురా?

చంద్ర—నిరభ్యంతరముగా నమ్మవచ్చును.

జయం—అట్లును నేను ఆపాతకిని నేటిరాత్రిగాని, రేపురాత్రిగాని
పట్టియిచ్చెదను. యువరాజా! నావెంట వచ్చెదవా?

చంద్ర—లేప్పక వచ్చెదను.

జయం—మఱొకమాట, ఒంటిగా నాత్ రావలయును, వెంటనెవ్వ
రుండరాదు.

కళా—ఓరీ! రాజదోహి! ఇప్పుడు చేసినపాపము చాలక ఈబాలుని
ఊడఁ జంప నెంచుచున్నావా? యువరాజా! వీనిమాటలు
వింటివా? నీవొక్కడవే రాత్రిపూట వీనివెంట బోవలెనట
వెళ్ళెదవు కాబోలు?

చంద్ర—నేనొక్కడనే వెళ్ళెదను నాకేమిభయము?

గీ॥ వజ్రపురుసుక ఎవుడైన † బ్రద్దలగునె
మేటికొండయొక్కటి దాని † మీదఁ బడిన?

అనమబలాళాలి కుదయించి ♦ సట్టి కన్ను

చరివగలఁడె యీసింగన్న ♦ సజివవ్యూ!

నీ యిష్టానుసారంబుగనే వచ్చెదను. నేవకా! పీఠిని జెఱుగో
నుంచుము. మంత్రివర్యా! రండు. (పోవుదును.)

(తెర వ్రాటును)

చ తు ర్థాం క ము

ప్రభువరంగము—భువనసుందరి మేడ.

(జయంతుడు చంద్రేశ్వరునితో బ్రవేశించును.)

చంద్ర—ఇక్కడి కెందుకు నన్ను దీనికొని వచ్చినావు? ఇది మా యక్కమందిరముగదా?

జయం—అయ్యా! నీ స్నేహియు అడుగ నడుచు. నేను చూపునదంతయు చూచుము; చెప్పనదంతయు చెప్పుము. మనమీమూల నిలబడి యింక జరుగు చర్య చూతము. (ఒకమూల నిలుచుందురు)

భువ—(మేడపైనుండి నిచ్చెనగుల నుకారెండుమెట్లు దిగును.)

జయం—(రాజకమానకు ప్రేమతో జూపును.)

చంద్ర—(అశ్చింత్యమంతో ననలో) ఎవరది? మాయక్కమందిరము లొని కెట్లు వెళ్ళినది? (ముందుకు వడివడి నడుచును.)

జయం—(చేయివట్టుకొని) ఇటురా. (లాగి) ఎక్కడకు వెళ్ళెదవు?

చంద్ర—ఆ నిచ్చెన లాగివేసిన అది కింద డబ్బున బడును. వెంటనే దీనితో దానికంత మెగుర వేసెద. అది భూతమేమో?

జయం—(ప్రకృతగా) మీయింటిభూతమే. (పైకి) ఇప్పుడే తెలియును, ఇక్కడనుండి కదలక చూచుచుండుము.

భువ—(కిందికిదిగి నలువంకలుచూచి ముల్లంగ ముందుకునడచి నిలుచును.)

చంద్ర—(తనలో) ఈమె మాయక్క ఎక్కడకు వెళ్ళుచున్నదో!

జయం—ఎవరో తెలిసిదా?

చంద్ర—తెలిసినది నూయ్కుయ్. పతివియోగదూఃఖ మూర్ఛన
లేక నీటిలోనో నీళ్లలోనో పగటకు వెళ్ళుచున్నది.

జయం—అది! అలాగుననా! అంతవ్రతివ్రతయేమి!

చంద్ర—నిజము భర్తకై నివాహారంబులు మాని పట్టలేని శోం
బున ముసలి యున్నది.

భువ—(మెల్లగా నడచుచు వెళ్ళిపోవును.)

జయం—అదిగో ఈ యర్థరాత్రంబున పతిసేవ చేయుటకే సాధ్య
చున్నది.

చంద్ర—(కోపముతో) ఏమి కూసినావు?

కం. భారా' నోటికి వచ్చిన

తీరునఁ గాటు లటచెను మతిఁ చెడెనె? తులువా!

మారాడితి నా చీల్చెద

వారక నీజిహ్వఁ ఈ కృపాణము చేతన్.

జయం—అయ్యా! తొందరపడి నామీద నేల కోపపడెను?
కోంచెము నేపొర్చుము. యధార్థస్థితి నీకే బోధపడును.
త్వరగా రమ్మ. (పోవుదురు.)

(తెరపడును.)

ద్వితీయరంగము - మేదరియిల్లు.

[కరటకుఁడు పచారు చేయుచుండును]

కర—(తనలో) అది అట్టి సంపేసిందంటగాని, మున్నరాత్తిరే వత్తా
నని యియారకీ : శస్త్రేండా పోయింది. రాకపోతే పోనాది
దాని సిగ్గొయ్య. నాక త్తట్టు పోయింది గండ. అది రాజుకారికి
దొక్కిందంటే నాపానాలు తీసేతారు. ఈమలో కెల్దామంటే
బయంగుంది. మా లచ్చీ! నూకాలయ్యా! ఇంకెప్పు
డిలాంటివ్లు చెబును లల్లీ! బుద్ధొచ్చింది. ఈ రంగం తప్ప

హను వ్రజ్జహోవడితే నీకు వుంచి గొట్టిపోతుని బబ్బెత్తాను తల్లీ!
నీకుండుక్కి హా శ్మరబా యేసికం యెత్తాను.

భువ—(అలుపుకొట్టును.)

కర—(భయముతో, దనలో, అమ్మనాబో! నన్నొట్టుకోడానికి బం
టోనులు గావాల వొచ్చారు ఎవి నేనీది?

భువ—(తలుపు గట్టిగా గొట్టును.)

కర—(మెల్లంగా నడచి అలుపుకన్నములోనుంచి చూచి తనలో)
ఎవలో తేలికం వున్నాని, ఎవలైతే నాకేప్పుయం? ఆకత్తి
నాదికాదని బూకించేత్తాను. మరేటి? సాచ్చివేటి? (పైకి)
ఎవల్లాళ్ళు?

భువ—నేను. తలుపు తీయుము.

కర—అమ్మనాయనా? నువ్వంటే? నంపేసిపోనావు(తలుపుతీసి)తలుపు
గుద్దేటప్పటికి గుండె గుబేలువున్నాది.

భువ—(ప్రవేశించి) నేనుండగా నీకేమిభయము?

కర—నీమీదేబారం ఏసినానుగాని యేవి నేసినావేటి? వచ్చి
సెప్పినావుకావు కబురంపినావుకావు. దా; కూడో.
(హిగ్గుందును.)

భువ—ఊరంతటికి తెలియంగా నీకే తెలియదా? చిత్రిచూగా
నున్నదే?

[జయంతి, చంద్రశేఖరులు ప్రవేశించి, ఒకమూల నిలుచుందురు]

చంద్ర—(ఆశ్చర్యముతో) ఇది మేదరికొంప. ఇక్కడకుమాయక్క
రానేల?

జయం—(నాపై కొంచెం కల గోడబిగింపు) నేనవు డల్లెలయనకలసి
వచ్చెనో యిప్పుడు బోధపడినదా?

కర—తెల్పించి గని గుండెలు లటుకూ లటుకూమంటున్నాయే. ఏవి
కేళావు సెప్పి [పైకి జేయి వేయును.]

చంద్ర—(కోపముతో) బైరా! కామాంధా! ఏమి నీపాగరు?
(ముందుకు బోవును.)

జయం—(అడ్డుకొని) నిలు. ఎక్కడకు వెళ్ళెదవు?

చంద్ర—ఆయుధమాధముని హస్తమును తుత్తునియలు చేసెదను.
వాడేడ? ఆమెయేడ? నాట్టుకొనుటేడ? (ముందుకు నడచును.)

జయం—(వట్లుకొని) తొందరపడక జరుగునదంతయుఁ జూడుము.

చంద్ర—ఇంకను జూచునదియేమి? నన్ను విడువుము

జయం—నేనువిడువను. నామాటవిని తిన్నగా జరుగునదంతయుఁ
జూడుము.

భువ—మొన్నరాత్రి యిక్కడనుండి యిట్టి వెచ్చి మెల్లగా గది
లోకి బోయినాను. అక్కడనామగడు గాఢద్రోణునిన్నాడు

జయం—వినుచున్నావా? తొందరపడక జాగ్రత్తగా వినుము.

భువ—అంత నీవిచ్చిన కత్తితో నొక దెబ్బకు నానిని మాతాతను
జూడబరిపినాను. కాని—

చంద్ర—(పండ్లు కొలుకుచు) ఓసీ! ముందుకు నడచును.

జయం—(చంద్ర) శేఖరుని నోరుమూసి పట్టుకొని) ఊహ. ఆగు.

కర—కాని అని పూరుకున్నావేమి? సెప్పే పిల్లా!

చంద్ర—ఓసీ! క్షీరనిభ సత్కులకళంకినీ! జాణిణీ! (ముందుకు ముముకును)

జయం—(పట్టుకొని కోపముతో) నిలు ఎంత చెప్పినను వింటేమి?

చంద్ర—ఆపాటికిపలుకులు నాచెవుల కలుగులై యంత పెట్టుచుండ
నే నెట్లూరకుండఁగలను? విడు (విడిపించుకొనబోవును)

జయం—నేను విడువను.

చంద్ర—విడువుము.

జయం—విడువను

చంద్ర—నామాట విను.

జయం—నామాట విను.

చంద్ర—చీ!

జయం—చా! నేనుపడినకష్టము వ్యర్థము చేసెదవా? జాగ్రత్త
ఇక్కడ ఇప్పుడు నీయిష్టము పనికిరాదు.

చంద్ర—నీ బుడిబుడిపలుకులకు జడియుట కీ చంద్రశేఖరుడు గాజులు
తోడిగించుకొనలేదు. వదలుము.

జయం—నేను వదలను ముందడుగిడితివా మనపని చెడును ఓర్పి
యుండి వినవలసిన దంతయు వినుము.

చంద్ర—ఈదుర్లయంబును జూచుచు అశక్తునివలె ఒకమూలఁబడి
యుండమందువా? క్షత్రియధర్మమేనా?

జయం—ఇప్పు డట్లు చేయకతప్పదు.

చంద్ర—అయిన నాకీకత్తి యెందుకు? (కత్తినుద్దేశించి)

చ॥ అనువచు ధైర్యసాహస బలాదులఁ గీర్తినిగన్న రాట్టిఱా
మణుల కరంబున న్నిలిచి మన్ననలందెడు శస్త్రరాజమా!
ఘనతర పాపకర్మలను గ్రక్కనద్రుంపని నన్నుబోలు భీ
రునికడనున్న నీయశము రూపఱు;కావున, లేచిపోఁగదే!
(కత్తి నేల బాటవేయును.)

భువ—ఒక బైరాగి నాపడకటింటిలోనికి వచ్చినాఁడు. ఏలాగున
వచ్చినాడో తెలియదు.

కర—(అతముతో) ఏటీ! బైరాగోడొచ్చాడా? నువ్వాణ్ని సంఘీకం
నూచాడా? సెప్పే.

భువ—ఆ. చూచినాఁడు.

కర—(గుండెలుబొట్టుకొనుచు) అమ్మబాబూ! నాకొంప నాగే!
పోనావే. ఆణ్నికూడ సంపేనేపోనావా?

భువ—నేనెందుకు చంపవలె? మా నాన్నగారితో చెప్పిచంపించినాను.

కర—మీబాబుకో యేటి సెపినావో?

భవ—అబ్బెరాగియే నామగనిని చంపినాడని చెప్పితిని. మానాన్నగారు నాకూటలు నమ్మివానికి మరణదండనమా విధించినాడు. ఈవేళ భయము వాసిని చంపివేసారు.

కర—(సంతోషముతో వెన్నుతట్టుచు) బేస్. బేస్. మంచిగమ్మన సేశావే. ఇంక మనకేం బయం నేను.

చంద్ర—అరే. కామాంధా! ఏమిరానిపోగరు? (వెళ్ళి మేడగొట్టి పై దిన్నును)

కర—ఆ. ఎవ్వడాడు? (లేచును)

భవ—(తుళ్ళిపడిలేచి మూలడాగుకొనును)

కర—చూచి ఎ తోపోబోవును.)

జయం—(పట్టుకొని) ఎక్కడకుపోయెదరా? నిలు. (కాలిపోతన్న ముందు తోయును)

చంద్ర—(గట్టిగా నీలవేయును.)

భటులు—(వవేళించి) యువరాజా! ఏమనజ్జ?

చంద్ర—వీని బట్టుకొనుడు. ఒక స్త్రీకూడిని దుండును; వెదకును.

మొ-భ—అడుది ఎవతెయో యున్నదట! ఏదిరా చెప్ప. (చిన్నన.)

కర—అడదా? ఎక్కడిదీ? నేదే నానొక్కణ్ణి యిక్కడున్నాను.

రెం-భ—కల్లలాడెదవా? నిజము చెప్పము (చిన్నును)

కర—సో. పతోడు. నా కె-కినేను బాబూ!

రెం-భ—ఇంక నదియేమాటా? గట్టిగా దగ్గిలిపగాని చెప్పనే (తన్నును.)

కర—సెప్టా. సెప్టా. అల్లామూలది

భటులు—(వెళ్ళి) మూలమారురావా? పైకిరా. (చేయిపట్టుకొని పైకి లాగి చూచి, విడిచి, ఆశ్చర్యముతో) ఈమె మారాజా కూతురు. ఇక్కడకేలాగున వచ్చినది?

చంద్ర—భటులారా! వీరిద్దఱును గొనిపోయి చెరనుంచుడు. అయ్యా! రోడు; పొదము. (పోబోవును.)

భవ—తన్నూ! చంద్రశేఖరా! నా మానము తీసెదవా?

చంద్ర—ఒకటి కులటా! నీ వెక్కడి యక్కపు? నేనెక్కడితమ్ముడను?
అనంబ ధము నేటితో సరి. యాచనముదంబున కన్నుగానక
నీమా నము నీవే తీసికొనినావు (పోవును)

జయం—(చంద్రశేఖరుని వెంట బోవును.)

భటులు—కొట్టకుని భువనసుందరిని తీసికొని పోవుదురు.)

(తె. వా.లును)

తృతీయరంగము—రాజనభ

[సుగర్వనగాజు, కళానందుడు, చంద్రశేఖరుడు,
కరటాడు, భటులు నుందురు]

సుగ—మరింతెవరా! ఏమి నచూచారములు? చిరంజీవి వెళ్ళినకార్య
మేమెనది?

కళా—దేవా! చిరంజీవి బాలుడయ్యు, కళాగ్రబుద్ధి గలవాడగుటచే
కష్టపడి జయపాలుని జయిన పావిని పట్టుకొనినాడు.

సుగ—ఏమి? జయపాలుని జయిన దుర్మార్గుడొకపటతాపసికాడా?

కళా—కాదు. కాదు. పొరబడి మనము శిక్షించినారము కాని
యతడు నిర్దోషియని తెలియవచ్చుచున్నది

సుగ—అలాగుగా? నా గుడ్డలయల్లని జరిపి నన్ను దుఃఖమున
హించిన తెంపి యేదీ?

(భువనసుందరియు, నగనాచియు, భటులును వ్రవేశింతురు)

సుగ—అహ్లా! నీవేల సభకు వచ్చినావు?

కళా—దేవా? ఈమెయే యాతని జరిపినదని యువరాజు అభిప్రాయము.

సుగ--(అశ్చర్యముతో) ఆ! ఏమి? నామద్దుకూతురు నాయల్లని
జరిపినదా? చా! ఇది యేమిమాటలు?

గీ॥ ధవుని రాకకై మిగుల నాత్రంబుతోడ
 దిన మెదురుచూచుచుండు నా యనుగు కూశంబు
 రిట్టి ఘోరకృత్యము చేయ నట్లుకొనునె!
 నమ్మటకు వీలులేదు; నే నమ్మజాల

చంద్ర—నాన్నగారూ! తామిప్పుడు న్యాయాన్యాయంబులు పాశీ
 పలిం సింహాహాససంబున నధివసించి యున్నారగాని బంధు
 త్వము చూడుటకుకాదు. కనుక నేను చెప్పనదంతయు సావ
 ధానంబుగ శోపముమాని విని పిమ్మట మీ చిత్రానుసారంబున
 చేయ బాధ్యుడైతి.

సుద—మంచిది. నీవేమి చెప్పెదవో చెప్పుము.

చంద్ర—చిత్తము. ముఖచిహ్నముఁబట్టి యాబైరాగి నిరపరాధి
 యని నాకుఁ దోచుటచే రెండు దినంబుల వఱకు వానికి
 విధించిన మరణదండన మాపుఁడని విన్ను నేను వేడితిని
 గదా తర్వాత నేనును మంత్రిగారును గూడి వాని చెతకుఁ
 బోయి మంచిమాటల నడుగఁగా జయపాలుని జంపిన ఘాతకని
 జూపెదనని చెప్పినాడు. అందుకు నేనవ్వితినిచి నిన్నటిరాత్రి
 వానితోఁ గలసి యీమె మేడకడకు వెళ్ళితిని అంతఁ గొంత
 నేనటి కీమె నిచ్చెనమీఁదినండి మేడ దిగినది.

సుద—రాత్రివూట దొంగతనంబుగ నీమె మేడదిగుట కేమిపని
 యున్నది? సరిగాఁ జూచితివా? ఈమెయేనా?

చంద్ర—స్పష్టముగాఁ జూచినాఁడ ఈమెయే. పిమ్మట నీయధముని
 యింటమాటినిది. కనఁబడకుండ మేమీమెవెంటనే వెళ్ళితిమి.

సుద—(అశ్చర్యముతో) ఈమెరియింటికా వెళ్ళినది! (కూతురు
 నుద్దేశించి)

గీ॥ రాణివాసంబు నందుండు రాచబిడ్డ!
 వరుని గోల్పోయి నట్టి నీ రాభివృద్ధురాలు

అక్కరేయి మేడలియింటి • కనుగ నేల?
పసుపు తీసితిదనె వా • పాత్తురాణా!

చంద్ర—నువని నెట్లులచంపినదో యీదుర్మార్గునితోఁ జెప్పుచుండుట నేను చెవులార వినినాఁడ. ఈకృత యాసన్నాసికిఁ దేయుటచే బాపము గావనెంచి నాటిరాత్రి దీనివెంట వెళ్ళినాఁడు కాని వెనుకగుటచే నట్లు చేయలే పోయె అంతఁదనగుట్టు క్షణక్షణములకు బయట బెట్టునోయను భయమున విదియా నేలయి వానిపైమోసినది. ఇది నాకుఁ దెలిసినది.

సుర—ఓరీ! అభమాభమా! ఇపుడుచిరంజీవి చెప్పినదంతయునిజమేనా?

కర—ఓ! ప్రబో! అసన్నీపచ్చబద్దాలు, నాకేమిఁజెల్లు, నేరొట్టి రొట్టిసిరి. అబంటోతులుకిబుట్టలూరికే యిచ్చానుకానని నన్నొట్టులన్నారు తరత మీసిత్రం; నాభాగ్యం.

చంద్ర—కన్నులారాఁజూచిపట్టుకొనిన నాచెంతనే బొంకెనవా? ఈ కత్తి యెవరిది? (ఇచ్చును.)

కర—(పుచ్చుకొని చూచి) నాదాన్నాచే వుందిగాని నాది గాదు, అదెవనిశ్యదో? (ఇచ్చివేయును.)

చంద్ర—నిజము చెప్పితివా నీకు శిక్షతగ్గును; లేనియెడలఁ జచ్చెదవు ఆగోచించుకొనుము.

కర—(తనలో) ముందుగా గుంటే వున్నాడు కాని యెంతపనిచేసినాడు నాకొంప తీసేసినాడు.

చంద్ర—మాటాడ వేమిరా?

కర—సిరంజీవిబాబో! మరబద్ద మెందుకాడాల? ఇన్నాశ్యకిపాపంపం డింది. ఆకత్తినాదే; నానే యిచ్చారు

చంద్ర—వినుచున్నారా? అదిసీయింటికెరానాశ్యకుంకివచ్చు చున్నది

కర—శానాశ్యబట్టివాత్తున్నాది. మాయంటికి రావొద్దు పోయే అంతే పోయేదికాదు. భూతంనాగొచ్చి మాయంటిమీఁద పడేసి.

బాబూ! వచ్చినతఱోత పొమ్మంటే బాగుండదని తలుపు తీసే
వాణ్ణి.

చంద్ర—మీయిద్దఱును రాయభారములు నడుపుచుండు దుర్మతి
యెవరు?

కర—ఈ దాసీనంజేబాబూ! ఎన్నివగలెట్టుకందో నూనుబాబూ.
ఇలాంటివన్న సేసేగడించింది.

సుద—ఓసీ! దాసీముండా దీనికంతకనీవాకారణము? (నఱకబోవుచు)

చంద్ర—(అడ్డుకొని) శాంతింపుడు. ఏమే, మీకు కాసిపది నిడమేనా?

నంగ—చెప్పినట్లుచేయకున్న ఈయమ్మ కేమికొవము వచ్చునోయని
చేసితిని, త్నవింపుడు.

చంద్ర—నాన్నగారూ! దాన దాసీజనంబుల ప్రవర్తననుగూర్చిచూ
గింపకండ చేరనిచ్చుటవలన సత్కుటుంబము లనేకము లిట్లన
కీర్తి పాలగుచున్నది.

సుద—తక్కిన బానిసకుండలకు బుద్ధివచ్చునట్లు దీనిముక్కు చెవులు
కోసి యూరెల్ల వారము రోజులు త్రిప్పించు ఓసీ సత్కుల
కంటకమా! సాటివారిలో నన్ను చిన్నిపుచ్చితిని కదే శుర్రుతీ!

కం॥ మేకులు మేనక కొట్టిన,

భీకరమ్మగసాళి వాతఁ + బెట్టిన నిమ్మక,

నాకసి లేకముతీలున?

నాకడుపు గెలువ జరించి + నావఁటె? చెనఁటి!

భవ—దీనికంతకుఁ గారకులు తామే.

[ఒక భటుఁడు జయంతుని దీసికొనివచ్చుచు]

సద—[పండ్లు కొఱకుచు] ఓసీ! కూడా! ఏమి పేరలుచున్నావు? నీకు
నేనా మేదరిమగనిఁ గట్టిపెట్టినా?

వ—ఇంతవాఁడ న నఁ త్త వారింటికి వంపఁడుట మీ కేతవ్వ.

సృజ—

కమాది — రూపకము

చీ! చీ! చాండాలిని! నా - యంతనుండి లేచిపో;
 చీ! చీ! మాటుచెప్పెదో? - సిగ్గులేక యిం - జాణిచీ! చీ!
 జారణము చెల్లునే - సంసారి నారి కె - యి?
 శ్రీరవార్ధిఁ బోలుతులము - వెటిచినావు మర్కటే! చీ!
 ఏమి లాఁతివాని మరగి - యింటినిగని చంపెదో!
 కామినీ! నిన్ను జీవముతో - కాల్చింకొ కొవమూటదే! చీ!

నాయనా! చిరంజీవి! నీ చిత్రానుసారంబుగా ఈ దోహతుల
 దండింపుము. దీని మొగము నేను చూడలేదు (పోవును)

చంద—చిత్తము. మంత్రీసత్తమా! భువనసుందరికి శాశ్వత కఠిన
 కారాగృహశిక్షయు, మేదరివానికి వడేండ్లు కఠినశిక్షయు విధం
 చితి. నన్యాసినిరపరాధి కావున వెంటనే విడిచివేయునది ఆర్జున!
 ఋషివర్య! మిమ్మన్యాయంబుగా శిక్షించినందుకు మన్నింప
 పార్థివచేద. పొరవడుట మహజనైజము. కష్టమనక
 ఘాతకులను పట్టి యిచ్చినందుకు మీరనేక వందనములు.
 మఱి మీకేదేని కోరికయున్న తెలుపుడు.

జయం—యువరాజా! నేను కాశికి పోవుచున్నాను. కాన జయపాలుని
 అస్తుల నాకొసంగెడువేని వానినిగొనిపోయి గంగలోకలపెదను.

చంద—చిత్తము. ఆలాగుననే యిచ్చెద. మంత్రీవరా! ఆదోహతుల
 భద్రముగ చెఱఁ బెట్టింపుడు.

కథా—ఆటులే చేసెద. భటులారా! వారిని పోకొనిపొండు (పోవును.)

భటులు—(భువనసుందరిని మేదరివానిని పట్టించి పోవుదురు.)

జయం—అయ్యో! రండు. (పోవుదురు)

(తెరవార్చును.)

తురీయరంగము - సాధోపరిభాగము

(జయంతుడు దుమ్మలమూటను వట్టుకొని ప్రవేశించును.)

జయం— (స తోషముతో తనలో) అహో! చంద్రశేఖరుడు నిజముగా ధర్మావతారమని చెప్పనొప్పు. ఏమి వానిబుద్ధికుశలత! ధైర్యము! సాహసము! భువనసుందరివంటి కుమార్తెలు నూలుగురు పుట్టుటకంటే చంద్రశేఖరుని జోలు బాటుఁ జొరఁడు చాలఁడా వంశ ముద్దగించుటకు? అతఁ డడ్డుపడి నాపాణములు రక్షించివాఁడు... చా! ఎదుఁవచ్చిన సంతోషము? ప్రాణసఖుడు పోయివాఁడు గదా. వాని వెంబడి వచ్చెయు, సర్వమెఱింగియు, వానిని గాఢలేకపోతినిగదా! ఈ దుమ్మల సకలకలుషవిభంగ - అభంగ-గంగతరంగిణిలో చేర్చి వాని ఋణము తీర్చుకొనెన. వారణాశికి పోయెద. పొట్టకై వీరిని వారిని ఆశ్రయింపనేల?

ఉ॥ ఎందఱో రాజు లీజగతి నేలిరి; ఎందఱో పోయిరార, లిం
కెందఱో వచ్చువారు; కలఁడేస్థిరుఁడౌ నృపుఁడొక్కడేనియు
ఎందును కష్టనష్టములె; ఇట్టి యనిత్యులనేవ కాల్పనా?
పొందుగ నమృతంగొలిచి పొందెన నవ్యయ సౌఖ్యసంపదల్.

నా మంత్రివదని జయపాలునితోడనే పోయినది. మఱొక రాజుకడ మంత్రివదము స్వీకరించి వానిని కొలుచుట యాజన్యమున నుండదు. ఇత నవ్యదేశంబునకుబోయి యేదేని స్వల్ప ద్యోగంబునకు ప్రయత్నింపవలె అందుకొక గొప్ప యద్యోగిని ఆశ్రయించి అట్టమగుగడ్లు కలువవలె. మఱి వాఁడు నీచుడైన,

నీ॥ దేవదేవ! మహాను + భావ! నీ సాటివా

ర్భునిని లేరని వానిఁ + బొగడవలయు;

కొట్టినకా కనకనక + తిట్టినకా గెంటికా

తలవంటి పడియుంక + వలయు గెల్చు;

దినము బాజాటుకఁ ♦ జని కూరఁ దేవతె
కాని యిచ్చిన, అణా ♦ కాని పెట్టి;
వచ్చెను పిల్లల ♦ నెత్తుకొనవలయు;
దిన మింటిచుట్టును ♦ తిరుగవలయు;
బాబుగారియ ను ♦ పాదింప దిన మమ్మ
గారిని నేనింది ♦ తీరవలయు;

గీ॥ నడుమ నడుమ లంచంబులూ ♦ గట్టవలయు;
జ్ఞానమును చూచి పనులిచ్చు ♦ కాలమేగె;
అకట! గొప్పయింటను పుట్టి ♦ నట్టి నేను
చేయఁజాల నీవనుల; నేఁ ♦ జేయఁబోను.

ఒకవేళ సిగ్గుచిడిచి ఆసీచకాఁబ్రంబులఁ జేసినను, దానఁగలుగు
ఫలము స్థిరము కాదుగదా! కక్కర్తిపడినను గడుపునిండవలె
అదియునుగాక వ్రతీరోజు చెమటలు కాటుకలు కష్టపడి ధన
మెంత తెచ్చి యోతగారాబముగా ఈ శరీరమును పెందినను
తుదకు భూమిపాలేకదా.

చ॥ తనువొక గాలిబుట్ట; ఒగి దానికిదిబ్బుల నెన్ని చెక్కినన్,
కనకపుఁ బూత పూసినను, కష్టమెకాని ఫలంబు లేదుగా;
చనగ నె పాఠవాయువులు చప్పునఁగూలెడు; అంతదానినిన్
కనుఁగొనరాఁడెవండు; కొఱగాదది అప్పుడు గ్రుడ్డిగవ్వకేన్.
కాన నస్థిరంబగు నీ దుమ్ముల పంజరంబునకై బ్రతికెడు నాల్గు
రోజు లేల వ్యర్థముచేయవలె? ఈచెంతనే యున్న మాయత్ర
వారి యూకిఁబోయి నాభార్య యెట్టిగుణవంతురాలో తెలిసి
కొని పిదప గాశీశ్వరుని పదసేవ చేయబోయెన. (పోవును.)
(తెరవ్వాలును)

పరిచయ రంగము-భానుమతి మందిరము.

(జయంతిఁడు కూర్చుండి యుండును.)

జయం—(తనలో) ప్రొద్దుట జరిగిన సంభాషణమునుబట్టి యీయు

నా యత్తవారిదని విశదంబైనది. ఆనృద్ధదంపతులు నాయ త మామలు ఆపదునారేండ్లపసిబొమ్మ నామద్దుగమ్మ. ఆమె న యము, లజ్జ. మాటలు చూడ గుణంశురాలని భోచుచు చున్నది. శ్రీస్వభావ మామె కన్నులబట్టి చక్కగా గ్రహింప వచ్చును. కాని కొండులు సుందరుల జెందంబులు నారకేశ పాకంబులు. సుఖపుగాఁ గొఱుకఁబడవు. కనుకఁ బూర్తిగాఁ దఱచి చూచినఁగాని నాయనుమానము పోదు. అదిగో! పచ్చుచున్నది.

శ్రీరాగము - రూపకము.

శంకరా! రిపు హరా! - నజ్జన మేమంకరా!

శాంకరీ ప్రియకరా! - సర్పరా డ్భూషణా! శంక॥

బాలసుధాకర ధరా! - సాల నేత్రాకరా.

మౌలభాసితకరా! - కిలకళ! పాపహర! శంక॥

(భానుమతి ఫలపుష్పంబులఁ బట్టుకొని పోవేళింపును)

భాను—మహాత్మా! నమస్కారము, ఈఫలపుష్పంబు స్వీకరింపును.

జయ—శీఘ్రమే భర్తృప్రిమాన్వద వగుదువుగాక! (పుచ్చుకొని) నారీమణి! కూర్చుండుము.

ధీర! గంగాధరా! - మేరుభూధరధరా!

మారసన్నతపరా! - మార గర్వాపహర! ॥ శంక॥

(పూజచేసిపువ్వులుకొని తీసి) ఈపుష్పంబుల నైకొనుము (ఇచ్చును.)

భాను—(పుచ్చుకొని కన్ను నద్దుకొనును.)

జయం—నందియ మెందులకు? నిప్పులేదు. సిగలో దుఱుము కొనుము:

కం॥ బలితిపుసిగలో పూలునె

లలితంబగు నాసికంబు + నక ముంగరయుక,

చెలువగు కన్నులఁ గాటుక,

కలచో లందంబు హెచ్చు + కాంతామణిరో!

భాను—(విచారముతో) నా కందమెందుకు? చందమెందుకు? ఎవరు చూచి యానందింపవలె?

జయ—వీ యెట్లునుచున్నావు? మొన్న మొన్న కన్నువిచ్చిన నీవెంతవీర క్రిమార్గంబునఁ బడవేల?

భాను—మహానుభావా! మీకుఁ దెలియని దేముందును? పతినివ ర్జిత కాంత జీవచ్ఛవంబుగదా. శవమునకు సింగార మేల?

జయం—అ! సద్గుణభవివగు నిన్ను నీభర్త విడిచిపెట్టినాడా? సావము! ఎంతవని జరిగినది? కారణమేమైయుండును?

భాను—కారణ మిదియని నాకుగాని నా తల్లితండ్రులకుఁగాని నేటి వఱకుఁ దెలియదు.

జయం—అలాగురా? వెట్టి నాడు; వాడే వచ్చుచులే తప్పలేదు; పూల నలుకరించుకొనుము.

భాను—మహాత్మా!

చ. కురులను దుశ్వగాచనదు? కూర్పరగరామ శిగస్సుచుబు;లా భరణము లుంపరాదు; నెఱివత్త్రము కాటుకయెప్పు ముట్లఁగా సరిపడ; వింకవీడియుము సారతరాన్నము సంటరాదు? స్త్రీ వరు నెడ బాసియున్నతఱి; పాజ్జులు మీకిదికొత్త ధర్మమా?

జయం—(తనలో) అబ్బో! పిట్ట చిన్నదైనను, కూత ఘనముగనున్న దే! నేనీ శ్రీరంగనీతులు వినిమోసపోవు వాడనుగాను (పైకి) నిజమేకాని పసిపిల్లవగు నీ విప్పటినుండి వైనిరభంధనలఁ దెచ్చి పెట్టుకొని కష్టపడవేల? బేరా! దుర్మార్గుడా! ఎంత పొర పాటు చేసితివిరా?

భాను—మునీవర్యా! ఆసన్మార్గునితోఁ గలసి సుఖంప నోచుకొనని యాదౌర్భాగ్యురాలిని నందింపదగు? కాని యాయనెందుకు నిందించెదను? నేనుగాకున్న నన్నుఁ దలఁదన్ను కన్నెమిన్న వేటొక తె నారిసేవ చేయును.

జయం—వెట్టిదానా! నిరుపమ సౌందర్యరాశివగు నిన్న మంచిచేసి
కొని సుఖంపక సిరి రానున్న మోఁకాలోడ్డు మూర్ఛు; వలె
నిన్నుఁ ద్యజించిన నీమనంపు నిర్భాగ్యంపు; కాని నీవు కావు.
వాని పదనేపచేయ నిన్నుమించును దరులుచచ్చుటకల; కాని
జగన్మోహినివగు నీ విష్ణువడిన, రాజాధిరాజులు బాసేస్తే ని
కన్నుసన్నల సంచలించెదరు.

భాను—ఋషిరాజా కడుపుఁజిచ్చు నాన్నకొనఁ దిరుగుచున్న కోడి,
అమూల్య నవరత్న భంజంబుల కంటె నొక కందిగింజను
గొప్పగాఁ జూచునట్లు, మనోహరుని పదనేప చేయఁ గోరు
చున్న కిలతి, వాని కాలి గోటియొనంపు శౌరసం బఖండ
మండలాధిపతుల యెడ నుంపదని మీ రెఱుంగరా?

జయం—(తనలో) ఈచేలి పలుకులు నా సందేహాంధకారంబును
నిర్మూలము చేయుచున్నవి. మాటల కణుగుణ్యంబుగా
మదియు, పసులు నున్న నాభాగ్య సుగణ్యంబుకదా! రూప
వతియు గుణవతియు నగు కలకాతను బాసి సన్యసించుటకు
నేను పిచ్చివాడనా?

సీ॥ చక్రికః గల దొక * చక్రమేకాని, ఈ
కాంతకు రెండు చ * క్రాల్లు గలవు;
శ్రీపతి కట్టెను * చేలమే కనక మీ
భామిని మేనల్ల * పసిండి ముద్ద;
శింభుండు తలనర్ధ * చంద్రునిఁ దాల్చిన
నిండుచంద్రుడిమె * యడఁగలఁడు;
కంఠమందు విషంబు * కలదు శంకరున కీ
చానకంఠముంసుధా * సంకులంబు;
గీ॥ కనుక, ఈమెకు నన్నిట * వెనుక వచ్చు
వారి నాశ్రయం మటచేత * ఫలం లేదు;

ఈ సమీపతంత్రము నా శ్రీ యింతునని,

రక్షి, భక్తియుఁ ముక్తి, సం యి ప్తములు.

కాని నీసిమాటఁ బట్టి యిమ్మె సాధ్యము? విశ్వముంపరాదు.

శ్రీ రంగంబులను పరీక్షింపనలె (పైకి) నరీతి నూ! అడుగ
మఱచితి. నియతవాఁడొకని?

భాను—మధురము, శ్రీ రంగులుగాధీశ్వరుఁడని నామామగారు.

జయం—అలాగు నా? సుమంత్రుఁడు నీ మామగారా! నే నతనిని
నగు నెఱుగుదును.

భాను—(అని ముఖంబు) ఆయన మామని విచారెఱుంగుదురా?
స్వామి!

జయం—అతని కుమారుఁడు జయంత్రుఁడు కాఁడా. వాఁడేకాబోలు
భక్తి?

భాను—అదియు. ఆయనే నాభర్త. ఆయన క్షేమముగనన్నారా?
స్వామి!

జయం—ఏని (విచించి) ఏమిక్షేమము? రాయఁగారు వానిమాట
కే. కాని—

భాను—మునిసాధా! ఊరకున్నారేమి? కాని యిటు ఘోరపద పాతం
ముఖ నానవరంధ్రముల కిగిల బాధించుట మీకు
ధర్మమా?

జయం—అదియకురాలవగు నిన్ను కట్టించి పాలిచ్చెనాఁడు గదా
యనిచి తిందుచున్నాను.

భాను—నామాటకేమి? ఆయన వృత్తాంతము నాకుఁ బూర్తిగాఁ
జెప్పుడు

జయం—వాని నత్తవరికికి వెళ్ళు తండ్రి యెన్నిసార్లు చెప్పి
నేనను నినక, సాయల వలల బడి కల్లుగుల్లచేసి, దేహము
పాడుకొని తుదకు దేశభ్రష్టుడై పోయినాఁడు.

భాను— అపురూపము - రూకము.

ప్రాణేశా! నాపైనింత - పగ యెంతకు మీకు?

నానేర మది యేమి? - నాతోడఁ జెప్ప రాదా? (పా)
 ననుఁగూడ మీ వెచుకఁ - గొవిసో రాదె; నాథా!
 చనునే కలస నీ - సరణి నొల్లకుండుట? (పా)
 ఎన్నడు దయ చచ్చునో - ఎప్పుడు వత్తునో యని,
 ఎన్నుచుండ కిటితో - సున్నయయ్యె నాయాశ! (పా)

జయం—కొమ్మా! విచారిండును. ముందు నాకు వాడెక్కడనైన
 గనబడిన పట్టి తీసికొనివచ్చి తప్పకుండ నీ కప్పజెప్పెదను.
 లోనికి పోదము కమ్ము (పోవుచురు)
 (తెర పడును)

—
 మనరంగము—చావడి.

[జయంతుడు పచాసుచేయును నాలోచించుచుండును]

జయం—(తనలో) అక్కంతమణి పైచేష్టలవలనఁ బరమ పశ్చిన్నశ
 వలె నగడచున్నది. కాని యంతరంగ మెట్టిదో తెలియకు
 న్నది. తన మానసునకు మగఁడు నచ్చకున్నను, దరిగదశలో
 నున్నను, తల్లి జూరియైనను; జూరిణుల సహవాసమిచ్చినను,
 భర్త యుకేక్షించినను, దేశాంతరగతుడైనను, తాను చాల
 కాలముపట్టింబుకయున్నను, ఇంటికిఁ దానేపెద్దయైనను, బాల
 వితంతువైనను సాధారణముగ వచ్చి జాతిరాతికైనను వ్యభి
 చారగుణ మిచ్చు. అట్టిదాని నొక చిటికెలో పోచ్చుకొన
 వచ్చును.

చ|| పగలు వయారచన్నులు పొడిగింపులు, మాటకేర్పులు
 ఎగదిగ నన్యహంతుల నెప్పడుచూచుట, కోర చూపుట
 మగని నలక్ష్మి ప్రియ, టను మానము లజ్జ భయఁ బునీకుటల్.
 తెగువము, ప్రేల్లదంట చిటుతండ్రియు జూరికి కానవాళ్ళగుం.

కాని ఎట్టి దుర్లక్షణంబులం దొక్కటియు అక్కల్లికడఁ
 గానబడకున్నది. ఇంతకు, ఈపక్షి చాదు. ఇంక రెండుమూడు

రోజులుండి, దాని నడతను కనిపెట్టవలయు. రాత్రినద్ర) రాకుండు
 లకు పగలు బాగుగా నిర్యపోతిం. ఏగోడమేడల చాటి భువనసుంద
 రవలె ఏటకాని యింటికేగునో కనిపెట్టలయు ఈయింటిచుట్టు
 నెల్లెరాత్రియంతయుఁ దిగుగుచుండెద. (తిరుగుచు పినుట నభి
 నముంచి) ఆ! నాయనుమానము నిడమగున్నున్నది. మెల్లగ నెవ్వరో
 లెల వ్రుసినట్లు చప్పుడైనది. (పోవును)

భాను — (మెల్లగవచ్చి తనలో విచారముతో) ఈరోజువఱకు నా
 భర్తనేడేవచ్చునో రేపేవచ్చునో యును నాశతో నెరుగు
 చూచుచుంటిని గాని నాయుండెన మాముషి నాగ్రియుండు
 దేశభ్రష్టుడైనాడని శాపంగానే నిరాశచింతి. ఇన్నియేం
 డనుండి రాని ముడిక వచ్చునా? ఎట్టిది మొక కాళికా
 దేవిని నేరించిన నాకోరికతీరనని ఆయోగినిచెప్పటనే ఇంత
 దాక ఎట్లో ప్రాణంబులు నిల్పితి. కాని యింక నొకగడియ
 యైన మనజాల. విచారిభారమున నలిగిపోవుచున్నాను.
 ఎందైన బడి ప్రాణంబులు విడిచెనా.

జయం — (తొంగిచూచి తనలో) అదిగో! అక్కడ నిలబడి యేమో
 ఆలోచించుచున్నది.

భాను — (తనలో) ఆతాపసి యెక్కడ? (నలువైపులుచూచి) మునుల
 స్థిరదిట్టము. వారి కాల్పృకవోట నిలువవు. ఎక్కడకో
 పోయిపట్టున్నది. పోనిమ్ము. ఎంచిదే నాపని తెక్కడ అడ్డు
 పడురో యని భయపడితిని. జాగే? పోయెద. (పోవును)

జయం — ఊ! నీప్రాణములఁ దీమునిదే నేనెక్కడకుఁబోను. ఔరా!
 దానివై మెఱుంగులఁ గనిచేను మా సగతినికాబోలు!... ఇంతకు
 ఎట్లుఁ దారణము చేయుటక పాలు కున్నది. కానిమాట; ఇప్పు
 డంతయు తెలియఁగలను (నడిగా పోవును.)

(తెగవారిను)

పంచమాంకము

ప్రథమరంగము — కాళికాలయము.

(భానునతి ప్రవేశించును)

భాను—ఓచ పితా! త్రిలోకారాధ్యుండగు గంగాధరున కథాంగి
వశయు మహిషాసురానేకలోకభయంకరరాత్రించరాధనల
జక్కడిచి సాధుసంతతికి మహాపకారంబు గావించితి
వనియు, శక్తజనుల పాలిట జాతామణివనియు, విష పేరా
శతో నిన్నాశ్రయి చినందుకు చాల సాయము చేసికావు
నావంటి బుద్ధిహీను లెంతయు నిన్నాశ్రయించి నిరాకరణ ఉసు
లులు గోల్పోయిరోకదా! ఇంటిపేరు కన్కారివారు ఇల్లెల్ల
గబ్బిలంబులవాసనయను నారోగ్యక్తి నీయందు వ్యకమగుచు
న్నది. అమాయకలబెదరించి పొట్టపోసికొను నీవెక్కడ?
దాసులను కాపాడుకొన్నాడ?

గీ॥ గామముల మీద జెలరేగి ♦ కరుణచూచి

యెనుమలకు కోళ్ళ గొట్టెల ♦ జనుల బట్టి

కడిపుసిది మెక్కుగ శక్తి ♦ కలదు కాని

శీత (రక్షించు నీకడ ♦ చేసి కాదా!)

జయం—(ప్రవేశించి) అనగ్గ బేరా! ఏమి! దీపతెగువ! ఊరికిజను
నున్న ఈ కాలయంబున కర్థరాంబుననొటిగవచ్చి, విట
కాని రాకకై యెదురచూచుచున్నది ఈజగజ్జనన, ఖలసంక
రిణి కన్నులముందు వ్యభిచరించు స్త్రీయెంత సాహసి గావై
యుండవలె! కామాతురులకీడగముగ్ధునిగ్రామము నీ కోడ
గాడెంత యుంగాడో చూడవలె. (కత్తినుద్దేశించి)

అలగడ పుంసవాళిని జకా కొనరించి పోంచి, రక్తధా
రమును దాచి వర్ధిలిన రాజు శత్రువు! చిక్కిపోతి వి
ష్ణుడు మలునాభ్యుగ్రుడి తగుభోజనమేమియు లేక; కావునకా
బలసిన మర్త్యు లిద్దఱు బట్టి యొసంగెద; మేలుకోగదే.

ను—ఓ త్రిపురాసుర సహోదినీ! నీకు దాసుడఁ గావాడు శక్తికల
దేని, యిటు దేవతాత్వ ముండెనేని, నామొట్ట వింటివేని,
జాగునేయ పుడు నా కభయవాస్తవిచ్చి నన్ను రక్షింపుము;
అప్పు

నీ జగదేక ధీరుండు ♦ సగరాజు కడుపున
భవనములే ముదమొద ♦ పుట్టిరావు;
మూలకన్నలవాని ♦ మోహించి పాపికై
చండతర తపాబు ♦ సల్పినావు;
గడియయు కాంతుని ♦ విడిచి యుండఁగ లేక
శివుని సామేన న ♦ శించినావు;
లోకంబులైన ♦ రాకాసులను బ్రించి
మజ్జగంబుల లీలఁ ♦ జూచినావు;

నీ ఆశక్తి ముదిరుదు ♦ నందినావు;
సాక్షిలేని మహా మహా ♦ శక్తివీవు;
సర్వశక్తిని, నీకు న ♦ సాధ్యమేది;
నెమ్మి నెమ్మిది నీవజ్జు ♦ మలుపుకొనుము.

ను—(అచ్చముతోడనలొ) కాళికాదేవిని బూజించుటకా
య్యామొ ముచ్చటికి వచ్చినది! నేనెంత దురభివ్రాతయపడితి!

ను—ఓగారి. నిదయు ఇంతవఱకును నాపై రాదయ్యె. నేను నా
ప్రభువును విడిచి యింకొక గడియయైనను బ్రతుక లేను. నీకు
మొగ్గుట విద్రోహివ్రావాని కాళ్ళకు మొగ్గుట యయ్యె;
లాభము లేదాయె. ఇంతదనుక నాధవుడురా లేదు. నాప్రాణ

ములు నీయెడుటచే వదలెద. నాతుదిఁగన మందుకొనుము
(నమస్కరించి)

శవానా - త్రిపుట.

సెలవిండు పోయెద - తల్లి దండ్రులారా!
తలవశఁడీ నన్ను నా - తప్పులెల్ల మన్నించి॥ సె॥
ఁబలులారా! దయతో - సెలవిండు పోయెద;
కలసి మెలసి యింత - కాలము ఛచ్చితిమి॥ సెల॥
ఆదరించి గావవే - అంబా! త్రిలోకాంబా!
నీదఁకి ఇప్పుడే - నే వచ్చుచున్నదాన॥ సెల॥

(మొలనుండి చురక త్రితీసి పొడుచుకొనబోవును.)

కాళి—ఓ నశ్రివతాతిలకచూ! ఆగుఁ మాగుఁము నీపతిభ క్తి నీవ
మందానంద మొందితి. నీధర్మ త్వలో వచ్చుట; నీ
పోకము.

జయం—(కత్తి కీల బారవేసి యాశ్చర్యముతో చూచుచు నును)

భాను—(సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి లేచి)

దండకము అంబా! శృపాంబ! ఇందాది బృందారకానేక సదేహా
నీక సంస్తుత్య మార్గావలంబా! మునినాది భక్తాగ్రాన్థాని
చిత్రాబ్జ మార్గాని బింబంబ! దుర్దైత్యనింద నోస్సానే
ఘోరి యు యుగంబా! మహాశౌర్యంబ! మాయ బ!
నీదామవాత్సల్యంబు నెన్నంగ వేజిహ్వలం గుల్కు శేషహింస
నకారవంతే శిశ్యంబు కానప్పుడేనందదానా? మహావిపిత్వా;
బేల; గర్వాంధురాలా; కడుక; దొందరంబెంది దుర్భాషల
న్నరు నొవ్వంగ; హాపేలితిక, పాపమూర్ఖించితిక, గారి
మన్నింపవే; కావే; దాసుగాలిం గృహంజూడవే; దానసం
తాన సత్పరిజాతా! మహాశైలరాద్ధరభ సంహత! మాతా!
నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే.

జయం — (స తోపముతోడనలోనెబాన్! ఈరితల మిన్ననాకథాం
గియగుటచే నేను తరించినాడ నాయచుమానమిప్పటికినిర్మా
లమైనది ఈమె నిజముగా పతివ్రత; మహాపతివ్రత: మహాపతి
వ్రత యెక్కడ నేనుండరాదు. దాసురాలియెడగల్గి పేమా
శయముచే నీదేవి నన్నీమెకు బట్టియచ్చిన నాగుట్టు బట్ట
బయలు. కానఁ బైకిబోయెద. (పోవును)

కాళి — గుఱవతి! భాసుమతీ? నీనేరంబులు మన్నించితి నీకు నాయెడఁ
గల భక్తి సంతసించితి. నీకేమి కావలెనో కోరుము.

కాళి — శాంగవీ! దూరాలోచనము లేని యీ యబల యెట్టి
కోర్కులఁ గోరవలెనో తెలియకున్నది.

కాళి — చుంచిది ఈముంగర మందుకొనుము. దీనివలన నీకు ముందు
మంచి లాభము కలుగఁగలదు (ఇచ్చును.)

భాను — (పుచ్చుకొని కన్నుల నద్దుకొనును)

కాళి — భానుమతీ! ఏ వింటికి సుఖంబుగఁ బొమ్ము.

భాను — చిత్తము పోవును)

జయం — (వ్రేవేళించి చా! పతివ్రతాశిరోమణి! అగ్నిహోత్ర సమా
నుగాలవగు నీయందు మలిన మొకనని దురభిప్రాయపడిన
యీ నుండ నతీ సావము శపించుగాక! నిన్నింతకాల ముపే
క్షించిన యీతుంటరి కిప్పుడు బుద్ధివచ్చినది నీవటి సద్గుణ
ఖనిని దుఃఖిమావంబునఁ దోసి, సన్యసించిన తలకిందుగాఁ
దపయించిరినను, నరకస్థాప్తియే కాని మోక్షమబ్బదు.
అమాయకులవగు నీకన్నీటి నెడన నాతపఃశ్రద్ధా సాలం
బును వేళ్ళతోఁ బెకలించివేయదా? ఇప్పుడు నీకాళికాలయం
బునఁ దెల్లవారువలయుండి, ఈదుస్తులమార్చినచ్చి, ఈరాభాగ్య
లక్ష్మీ భుజప జంబున హాయిగాఁజేరి, దేవతలవలె నేనిట్లే

యావనవంతుడనై యుడటకు, సునుకోనం . నిగూర్చిఘోష
తప మాచరించెద. (పోవును.)

(తెర వా)లును.)

ద్వితీయరంగము - శయనగృహము

[జయంతకుడు మంచముపైఁ గూర్చుండియుండును.]

జయం—(తనలో) నా జయలక్ష్మి యింకను బ్రహ్మాక్షుఁడు గాకున్నది.
ఎందుచేతనోగదా! ఒకవేళ నచ్చి సిగ్గుచే నేమూనైన నక్క
యన్నదా! (ఇటునటు చూచి సంతోషముతో) అడుగో!
చెలిఁ తెలఁగో! గలసి గదిగొమ్మమువఱకు వచ్చి, పాడుసిగ్గు
కా. సొకెలయై శాధించుచుండుటచే నుం . గిడ లేక గం
ముల బిగ్గఁ గాఁగిలింతుకొనును, చెలుఁ జేతివట్టు టప్పించు
టచే నీలిగిలబడును. నెట్లెలులఁ గనరుచు, మూలమూలల
దూఱుచున్నది దగ్గఱబడినది. ఇంక వచ్చును.

భాను—(ప్రవేశించి మాఖను దించి నిల్చుండును.)

సీ॥ మహిత కళాశాస్త్ర • మగ్నబులను నాన

తెలువ వచ్చిన రతీ • అదిగో;

సంకార ఫలరుచి • జవి చూపఁగా నాన

విచ్చేసిన అమర్త్య • వేళ్య అదిగో;

మనివృత్తిఁ బూనఁ గో • రివ నామదిఁ గలంపఁ

జను దెందిన మరుని • శస్త్ర మదిగో;

నాభావికాలాశ • నవసుఖేనుఁడు తోఁప

జూపట్టు మే లేవగు • చుక్క అదిగో;

సీ॥ చాఁగిన నాశాలినోము • పంపు అదిగో;

భాసురమగు నాధారణి • స్వర్గ మదిగో;

ప్రీతిఁ గొన్న నా భాగ్యేందు ♦ రేఖ అదిగో;

లలితమైయొప్పు నాగృహ ♦ లక్ష్మి అదిగో

సావము! సిగ్గుచే నిటునటు: గదా! లేక. మాస్పతి నిలకడి పోయినది అందుచే విక్కిలి గూలిగొనిన బ్రాహ్మణుని ముందు దుండ్రుసోపేణంబుగ నడ్డించి. పాపేచమునకు దగ్గతి ఉదక ముంప కన్న. అఁడెట్లు కొల్లుమిట్టాడునో, అట్లే నా పనసీపుడు కొట్టుకొను చున్నది. కాన బాగేల? నేనే యీమెను బల్కరించెదను. (దగ్గరకు వెళ్ళి) సూరి! నీసుంకరముఖశరదొగుబొంతు నిశ్చల దాచుకొన దవు? నేనురాహువునుగాన; భయపడ కెత్తుము. (ముఖమెత్తబోయి) అబ్బ! ఎప్పుడునులేని జంకివ్వుడు పుట్టచున్నది చిత్రముగానున్నదే భాను—(నవ్వుచు మొగమొక వంకకఁ ది)వ్వుకొనును)

జయం — నేను వట్టి పిటికివాడనని యెంచి నవ్వుచున్నావా? నిజముగా నేను పిటికివాడనే యైపోతిని. ఏలయి, నీవు నాకంటబడఁ గానే నాధైర్యమువలుచునై చెమటరూపంబున పైకిపోవుచు న్నది ఇంక నీవిట్లు బిగువునావుచు నన్నాదరింపచేసి, నా పాణివాయువును కూడ ముక్కునుండి బాటిపోకమానవు తరువాతి నీవెంతిచిచారి. చినను లాభములేదు.

(రాంతఁబోవుచు)

భాను—[వారముగఁబోవుచు.]

జయం — చెలీ! ఎందుకీ పంపు? నేనింతవఱకు నిన్నుఁజూచుట, రా లేదనియూ? సరే. అది నాతప్పే. నీచేతి కిప్పుడు చికి తి గదా, నీకోపముతీతి నన్ను దఁడించుచు. నేను వద్దంటిరా

శ్లో॥ నీకనీతీటఁ గెంబెదవి కొ మనిగొంకక నంబు నొక్కవే;

పీకెడు నీదు బాహువుల బిగ్గఁజేరిచి తీయుమా యున్;

లేక, మదీయ వక్షమను నెత్తిన కొట్టనె పూల బంతులకా;

ఈకమనీయపుం బడక టింటను నన్నిక భైదు చేయవే.

భాను—(నివృత్తు) పాపము! మిమ్మింత శ్రమపెట్టుటకు నాకీష్టము లేదు. పైఁజెప్పిన కఠినశీక్షల దాము భరింపఁగలరా?

జయం—ఏమిచేయుదురు? కష్టములువచ్చినపుడు భరింపక తీఱురా?

భాను—మగవారు మిగుల సమర్థులు. బేలలగు మగువల మాటలచే బాంగించి సఫలీకృత మనోరథు లగుదురు.

కాంబోది - రూపకము.

ఇన్నికోజలకు నాపై - హృదయేశా! దయ వచ్చెనా?

కన్నులు కాలులు కాచె - గాచికాచి మీరాకత్తై! ఇన్ని

కాంతుఁడవజ్ఞ చేసిన - కారితజన్మము వృథము;

ఇంతకు మగవర - లెన్నగా స్వార్థవరుల్! ఇన్ని!

పనియున్నఁ దియ్యని - పలుకులు పలుకుచుందురు;

పనిలేనప్పుడెంత - ప్రార్థించిన గారుగ! ఇన్ని!

జయం—సుందరీ! కూర్మరశరవారంబునకు గుఱివైన కొఱపాగింబులతోఁ గాపాడుచు వసు నాశతో నిన్ను జేరెతివి. శర తూరినవాని రక్షించుటకు బదులుగా, పరుషవాక్కులంబుల నెత్తిపొడుచుట పతివ్రతకు ధర్మముకాదు సుమా.

భాను—నన్నెప్పుడు నిఁక విడిచిపెట్టరు కదా?

జయం—కాంతార్హమా! వెనుకఁ దెలివితక్కువచేత నిన్నుపేక్షి చినందు కిఫడు విచారించుచున్నాఁడ. కన్నులార నీసుగుణ రూపాతిశయంబులఁ జూచిన తరువాత నిను విడిచిపెట్టటం నేను మందమతినఁటె?

సీ॥ మోహనాంగిరొ! నీదు మద్దు మోమునుగన్న

పాపంబులన్నియు + రూపు మాయ;

కామినీ! నీదు వాల్గిమ్మలఁ గాంచిన,

వృద్ధున కై నను + పిచ్చియెత్తు;

బోటిరో! నీదు కె + మ్రోవిన చూచిన,

ఎట్టి దిట్టయైన + లొట్టలిడుచు;

భావిని! నీ తను ♦ లావణ్య మరసిన,

వైరాగ్య మంతయు ♦ పాత్రోవు

భాగ్య వాక్సుధలను జరా ♦ భరమా నప్పు;

చెలిమియబ్బిన నోగముల్ ♦ చేర వెవుడు;

ఈపు దయనేలు పుణ్యాత్మ ♦ నెన్న వశమె

బ్రహ్మకై నను మతి వాని ♦ బాబుకైన?

భాను—‘నిన్ను వుడు విడువ’ నని నాచేతిలో చెయివేసి చెప్పుడు.

జయం—ఈ బొందిలో ప్రాణము లున్నంతవఱకు నిన్ను నేనుకదలన.

(చేతిలోఁ జేయివేయును)

(ఒకరి నొకరు కౌగిలించుకొందురు.)

జయం—(భానుమతి నొక యాసనముపైఁ గూర్చుండఁజేసి తానొక

దానిపై గూర్చుంకి) కొమ్మా! ఈమూటను భక్తిము చేయు

ము. (ఇచ్చును.)

భాను—నాథా! ఇం దేమున్నది?

జయం—తరువాత చెప్పెదను.

భాను—చిత్తము. (ఒక మూలకుపోయి దాని వచ్చును.)

జయం—సుందరీ! మతేమి వింతలు?

భాను—(సుందరీనముగ) మీకుఁ దెలియని వింతలే నన్నవి? ఈ

విద్వజ్జమీవేశఁ గలసికొనుట గొప్ప వింత. (తములపాకు

చిల్కలనిచ్చును.)

జయం—(అందుకొని వేసికొనుచు నవ్వును)

భాను—ఏల నవ్వుచున్నారు? నేను చుట్టిన చిలుకలు బాగుగా లేనా?

జయం—బాగుగా నేకేమి? రితిచేతి చిలుకలవలె నున్నవి. ఎట్టిధైర్య

సైర్యాదులుగల పురుషుఁడైన స్త్రీ చేతికిఁజక్కిన, ఈ తముల

పాకులవలె ఎటుమఱచిన అటు మఱచుచుండును గదా యి

నవ్వువచ్చుచున్నది.

భాను—(నవ్వుచు) కాంతలు వలంతులు. కావున లలంకులనియూ
మీయభిపాయమా?

జయ—అందుకు సందేహమేమి?

గీ॥ పేమ యచ సున్నముచు రాచి, † పిదప ధీర
తాదు లను ప్రక్కయీనల † నన్నదీసి,
సేవ్చుచును పెద్ద యీ నెనా † వెన్నలాగి,
పురుషుడనెడు తమలసాకు † బూవుబొండ్లు
మనసువచ్చిన ఓరున † ముడుచుచుండు.

భాను—పాపము! పురుషులెంతయూయకులు! ఇక మీరు నేను
చెప్పనట్లే చేయుదురు కాబోలు?

జయ—అది ముందు తెలియఁగలదు (ఆకులు వేసికొనుచుండును)

జయ—(మూలనుండి పైకివచ్చి కన్నులు నలుపుకొనుచుఁ దనలో)
ఇదేమి? మంచముపై నాపియు ప్రక్కలో పరున్న నేనుమూల
కెట్లువచ్చితిని? నిద్రలో త్రొక్కిరిందఁబడితివా? ఆగయ్యాలి
నన్ను క్రిందకి ప్రోసివేసినదా? (లేచిచూచి యాశ్చర్యముతో)
ఔరా! ఏమి నాకలవరము? కలగనుచున్నానాయేమి? (కన్నులు
తుడుచుకొని చూచి) అక్కడ ఇద్దఱు మాటలాడుచున్నట్లు
న్నదే. అదొకతె నాభార్య మిగిలిన మానసియెవరు?...
ఓనీ! పిశాచమా! ఇంటిమగనిఁ గ్రిందకితోసివేసి జంతుమగ
నితో హాయిగా సరిసమాడుచున్నావా? నాకన్నుల దుమ్ము
గొట్టితివా? ఔరా! కామాంధా! నీభార్యతో తృప్తి నొందక
యీ యెంతటి పవార్థంబునకాశవడి కుక్కవలె చచ్చుటకా
వచ్చితివి? కాచునో (కత్తితీసి) పరదారకాంక్షగల నీకుఁ దగు
కాన్ను యిదే కైకొనుము. (పొడిచివేయును.)

జయ—హా! చచ్చితి. (నేలఁబడి ప్రాణములు విడుచును.)

భాను—(తృప్తిపడిలేచి) ఎవడవురా నీవు? ఇక్కడ కందు కెట్లు
వచ్చితివి?

జయ—కన్నాంబ! నెత్తిమీదికి వచ్చినవా? నే నెవడనో యెఱుంగ
వా? నీయంటిమగడను.

భాను—ఛీ! మార్భా! నోరుమూసికొనుము. లేనిచో పండ్లురాల
గొట్టించెనని.

జయ—ఆ! ఏమి ప్రిలుచున్నావు? (దగ్గఱకు పోవుచు.)

భాను—(బిగ్గరగా) నాథా! నన్నెవ్వడో చంపవచ్చుచున్నాడు.
కాపాడును. లెండు లెండు (పైబడి యిటునటు కదిసి చూచి
హా! నాథా! (జయచాలు సుదేశించి) ఓరీ! మహాపాతికి! ఈ
యన నీకేమి యవకారముచేసెనురా? (లేచి) అమ్మా!
అమ్మా! ఇటులారా! నాపతి నెవడోకూర్చుడు చంపివేసి
నాడు రండు, రండు. [ఇటునటు బరుగెత్తును.)

జయ—(నిదానిందిమాచి యాచర్యముతో) ఈకాంతయెవరు? నా
భార్యకాడే. ఈమంకిరముకూడఁ గ్రొత్తగాఁ గనబడుచున్నది.
నేచిచ్చటికెట్లు వచ్చితిని? (పైకి) అమ్మా! నమస్కారము.
నాతప్పక్షమింపుము. ని వెవ. వు?

భాను—నేను సత్యసంఘని సమాధైక; సుమంతుని కోడలను

జయ—(ఆత్రముతో) ఏమి? సుమంతునికోడలవా? అయన దేయూరు?
ఏమియుద్యోగము?

భాను—మధుపురాధీశ్వరుడవగు ధనపాలునిమృతి ఆయనకుమారు
డీయన.

జయ—సుమంతుని సమాధుడు జయతుడా యితడు?

భాను—అవును, ఆయనే, హా! ప్రాణేశ్వరా! (మూర్ఛిల్లును.)

జయం—అయ్యయ్యా! నాజయంతుడేరా? (కత్తి నేలబార వేసి దగ్గ
ఱకు వెళ్ళి చూచి) హా! జయంశా! జయంతా!! (చతికిలబడి)
హా! వాతవిధి! నాచే నాప్రాణమితుని చంపించితివా?

సీ! అన్నదమ్ములరీతి + అరమర లేకుండ,

పిన్నటనుండియు + పెరిగినాము;

ఒకఁచమందున * ఒకఁచమందున

భుజియించి నిద్దుర * పోయినాము,

ఒకపాఠశాలలో * ఒక్కగురుని యొద్ద

శ్రీకరకళలభ్య * సిందినాము;

రామలక్ష్మణులట్టు * లేమంచిచెడ్డల

ఎడఁబాటు లేకుండ * మెలగినాము;

గీ! నాడు నాతిచెడి నిను తూల * నాడ, అలిగి

పాటిపోతివో నన్నుబాసి * పోణసఖుండ!

అక్కిటక్కటా! దుఃఖాబ్ధి * యందు నన్ను

ముంచి బాధింప నీవస్త * మించినావె?

హా! గుణవంతా! జయంతా! కలనై, ఇతఃపూర్వము జగగూ
నని మన మనుకొనలేదుగదా. ఇన్నన్యాయముగా నిందించిన దుష్ట
నే సంతమో చింతించి, సాధ్యమగునంత త్వరలో నిన్ను
క్షమాపణ కోరుకొన నాతుతవడుచుంటినే! ఇక ఎవరిని క్షమాపణ
కోరుదును? నిన్ను వెనుక యెందుబోదును? హా! నే సమా! మా
పిల్లజేడని నీదల్లిదండ్రులను, నీ మిత్రుఁడు జయఁతుఁడేడని పౌరు
లును, నన్నిడిగిన నేనేమని చెప్పుదును? ఈ మహాపాప మెట్లు భరిం
తును? ఇదితప్పట కేమె సొంతును?

భాను—నీవెవరవు? ఇక్కడ కెట్లు వచ్చితివి?

జయ—సాధ్వీరత్నమా! నేను ధనపాలుని కుమారుడ. మహాపాత
కుండ. జయచాలుడ. ఇక్కడ కెట్లు వచ్చితిని? గాకును తెలి
యదు,

భాను—హా! మకోహరా!

హిందూస్థానీ బైరవి—ఏకతాళము.

నను విడిచి పోతివే - నామదోధనమా!

వినుమే నీవెంటనే - వేడ్కతో వచ్చెదను! నను!

చేతికిఁ జిక్కినమణి - చేబాటిపోయినది;

నాతలవా? లేక - నాకొఱనోముఫలమా॥ నను॥
పతి చెంతో యుండుట - సరికి విధి కావున
కొతుకక నగుగూడ - గొనిపొందు; వచ్చెద॥ నను॥

(జయంతునికంతము చేతితో నడుముచు దనలో) ఇదేమి? ఇంతవఱకు రక్ష... నో దడిసియున్నగళము మునుపటివలెనే గాయమే లిట్లగవడుచున్నది. బాష్పపూరితంబులగు నా కన్నులు పొరలుడు చున్నవి. (వైటకొంగుతో గన్నులనద్దకొని చూచి సంతోషముతో) నిజముగా గాయమే లేదు ఏమి వింత! (చేతులుచూచుకొని) ఆ! తెలిసినది జగదంబు ప్రసాదించిన యుగరపు ప్రభావమేయిది. (సంతోషముతో) నాథా! నాథా!

జయం — డే! అబ్బ! ఏమే! (ఓత్తిలిలి పరుండును.)

జయ — (తనలో) చీ! నిష్కారణముగ ప్రాణనఖునిజంపి యేమొక ముతో బ్రతికియుండును?

గీ॥ కడుపుమంటకు తకతహా + వడుచు దృష్టి
పోవ, కనివగుడ్లను మింగు భు + జ గిభంగి;
కోవమున మైమఱచి దృష్టి + గోలుపోయి,
ప్రాణమిత్తుని చంపితి + అక్కటకట?

మిత్రరత్నమా! ఇదిగో నేనుకూడ నీకడకువచ్చుచున్నాడ.
(ఓత్తి తీసి నటకకొనబోవును.)

భాను — రాజకుమారా! తొందరపడకుము. నీసఖుడు సజీవుడై యుండ, నీవు ప్రాణత్యాగమేల చేసికొనెదవు?

జయ — నాచెలికాదు బ్రతికియేయున్నాడా? నీకు మతిపోయినది; పొమ్ము నావని కడ్డురాకుము.

భాను — నిజముగా నేను బ్రతికించితిని.

జయ — నీవు చనిపోయినమగని సావిత్రీవలె బ్రతికించితివా? పోపో, వెంగలీ! ఎట్లుబ్రతికించితివి?

భాను—వెనుక దుర్గ నాకు బ్రత్యక్షమై యాయమృతపుటుంగరము
నిచ్చి దీన నాకు మంచిలాభము కలుగునని చెప్పినది. ఇప్పుడు
నేను నాభర్తవైబడి యేడ్చుచుండ, ఈయంగర మాయన
కంఠమునకుఁ దగులుటచేఁ బునరీవిత్రుడయ్యె!

జయ—అలాగుననా! ఏదీ? లేవుము.

భాను—మందిది. నాథా! లెండులెండు. మీమిత్రుడు జయనా
లుడు నచ్చెను.

జయం—(దిగ్గున లేచి) నామిత్రుడు జయపాలుడు భూతమై వచ్చి
నిన్ను బాధించుచున్నాడా?

జయ—(ఆశ్చర్యముతో) కౌరా! ఏ మీవిషరీతము! వా! పృథివీ
తారత్నమా!

భాను—నన్ను బాధించుటలేదు. మిమ్ము చంపివేసిరాడు.

జయం—నన్ను చంపివేసిరాడు! వెట్టిపిల్లా! కలగనుచున్నావు. నేను
బ్రీతికియున్నాడ రిం ద్ర; పరుండుము.

భాను—నేను కలకనుట లేదు. మీకు నామాటలనమ్మకము లేకుండు
అటు చూడుము. (చూపును)

జయం—(చూచి యాత్రముతో) ఇదేమి? సఖా! పామువలెపడునట్టి
చచ్చియు నిర్దోషినగు నన్ను నాధింప భూతమైతివా?

జయ—హా! జయంతా! ఎన్నొళ్ళకు నాకంటఁబడితివి? (దగ్గఱకు
వెళ్ళును.)

జయం—అ! అ! అ! (వెనుకకుఁదగ్గి) సుందరీ! చూచెదవేమి? కృ
పాణ మందుకొనము (పరుగిడును)

జయ—(వెంటఁబడి) ఏమట్లు భయపడుచున్నావు? నీమిత్రుడ జయ
లుడనుగాని భూతమనుగాను (కత్తిపాత్రవేసి) ఇక నీభయము
తీసినదా?

జయం—కన్నులార నీచామ్రము జూచిన నన్నే బూకరించెదవా?

జను—చా బాగుగనున్నదే. చనిపోవునవాడవు నీవుకాని నేను
కాను. నీన్నీకొత్తతో పొడిచిచంకిగాను. కత్తిరక్తముతో నిండి
యన్నది; చూడుము. (కత్తికిని చూపును.)

జయ—మీ యీమామాయ? నశించిన నీతో మాటలాడు చున్న
నన్న నీవు చంపితివా? చంపిన నేను బ్రతుకుటెట్లు?

జయ—అ! అలాగున వారికిరమ్ము నాధ్య త్నమగు నీ సతి శారీప్రసా
దంబున కభించిన అన్యతపుటుంగముచే నన్ను బ్రతికించితి.

జయ—సుందరీ! నిజముగా నన్నితడు చంపెనా? నీవు నన్ను
బ్రతికించితివా? ఆయురంబు మేదీ?

భాను—అవునవును. ఇదిగో యంగరము. (చూపును)

జయ—(వెళ్ళి చూడచు) సెబాస్! కాంతా! సెబాస్! (జయ
నాలుకతో) నీవెట్లు బ్రతికినావు?

జయ—నేను చనిపోవునగదా నీవెట్లు బ్రమానించుటకు?

జయ—ఇది బాగుగానున్నది. నీవుగల మేదరచాని మరగి నాటి
దాత్రీ నన్ను వాని ప్రాంతానంబున జపిస్తేయ, బైరాగి
వేషమున నీవెటవచ్చి నీ నీయెముకల గంగలో గలుప
దీకొని వచ్చితిని.

జయ—సరే, నీవిప్పుడు పెప్పిన ద తయ నజమనుకొండము. ఏవీ?
నా దుమ్ములు చూపుము.

జయ—ఇదిగో చూపెనను సుందరీ! మూటవదీ?

భాను—ఆమూలం బెట్టి గాను

జయ—(వెళ్ళి మూటవలికి వె వెలబోవుచు దనలో) ఏమైనవి?

జయ—(నవ్వుచు) అధర్మవత్సీ ప్రభావంబున బ్రతికితివేకాని నీకిం
కను తెలివి బాగుగారలేదు. అందుచే బలఁపించుచున్నావు!

జయ—ఈ చేతులతో నిదుమ్మక నత్తి తెచ్చిన నన్ను భ్రమింపఁ
జేసెదవా? (అలోచించి) ఇలీ! మాట. నిజముచెప్పము. నే
నీగదిలోని కేదెన మాట తెచ్చితిని లేద?

భాను—తెచ్చినారు. నాచేతికి దాచుమని ఇచ్చినారు

జయం—అ! అప్రనవును. నీవు దానినెక్కడ పెట్టిరావు?

భాను—ఆమూలం బెట్టినాను.

జయం—ఆమూలం దేమున్నదో నీ వెఱుండుదా?

జయం—సత్యమే! జంకెందుకు? చెప్పము. నేనేమియు అననులే.

భాను—అందు మనుజుని అస్థులున్నవి.

జయం—నీ కెట్లు తెలియును? ని కీతఁడు చూసినాడా?

భాను—(జయంతునితో) నాథా! మీమాట మీఱినందుకు శ్రమింపుడు. (జయంతునితో) అయ్యా! ఈయన ఆమూలం దేమున్నదో చెప్పకుండు దాచుమని నాకిచ్చుటచే, అందేమియున్నదో చూడవలెనని ఆమూలంకు వెళ్ళి మూటవిప్పి చేయి పెట్టగానే దుమ్ములు తగిలినవి. నేనందుల కాశ్చర్యపడి యప్పటినుట్ల కట్టి పెట్టివేసితిని.

జయం—(సంతోషముతో) అలా! తెలిసినది నయస్యస్తమా! ఈమె యార్థిక ప్రభావమున నేనెట్లు బ్రతికితి నో యట్లు నీదుచున్న వీమెతాచుటచే నీవు పునర్జీవితండువై నాడవు. తెలిసినదా? లేకున్న నీవీయంతిపురంబున కెట్లు రాగలవు? చెప్పము.

జయం—గరితలమిన్నా! నీ విపుడాడిన మాటలు సత్యమేనా?

భాను—సత్యము, సత్యము, ముమ్మాటికి సత్యము.

జయం—అహా! పతివ్రతా శిరోమణీ! మదీయ ప్రాణిని నామి,

ఉ॥ అమ్మరొ, పేరునందుకొనవమ్మ మనీయ సమస్కృతావళి
కృత్యుల నాహితోత్తముని కన్నులుపండువుగాగఁ జూడ బ్రా
ణముల నిచ్చినావు; నిను నాముకగాఁ గొనియున్న వీని భా
గ్యము నుతింప వీల్పడదుగాదె? సతీజనతా వశంసమా!

భాను—అయ్యా, సన్నింతగా పొగడద రెండులకు? తమ ప్రాణదాత ఆయన.

జయ—మిత్రీరక్షమా, (కొలిలిచుకొని) నాడు దురభిప్రాయపడి నిన్ను తిట్టి తగిలివేసినను, కోపింపక నన్నిడువలేక నావెంటచచ్చి నాడుమ్మని గంగలోఁ గలువఁదెచ్చి బ్రతికించిన నీకేమి ప్రశ్నోపకారము చేయఁగలను?

జయం—నచ్చెలీ, ఇకంతయు ఆ నాడు మనము కలిసికొనిన వేళావిశేషమే కాని నీతప్పుకాదు. నేను చేసినది నానిధియే గతించినదాఁగూర్చి మాత్రము నీవు చింతింపకుము.

జయ—నేనమా, నీబోటి సుద్ధితుడు త్రిమూర్తులకైనఁ జిక్కుట దుర్లభంబుగదా! నా యశస్వమేమందును? అపకారికి మపకారము చేసి బానిసీనిగాఁ జేసికొనవచ్చునుగదా!

జయం—ఓహూ. నన్ను వెక్కిరించుచున్నావా? ఎందుకీస్తోతములు? నేను చేసినది నానిధికాని ఉపకార మెంతమాత్రమును కాదు. మఱియు, కష్టకాలమున నిన్ను కాపాడలేనందున కుండుచున్నాను.

జయ—మొదట నోడిగోయినను చివరకు గెలిచినావు. చాలదా? నీవిచారము దూముగా వారదోలవేని నన్ను చంపుకొని తినినట్లే.

జయం—నన్ను మాటమాటకు పొగడుచుండువేని, నన్ను నీవు చంపుకొని తినినట్లే.

జయ—సరే, మానివేసెదను.

జయం—నేనును మానివేసెద. కాంతామణీ! నీ సుగుణాతిశయంబు లేమనికొనిచూచుదు?

భాను—ఇది బాగుగానున్నది నన్నెందుకు పొగడెదదు? ఆయనవంతై నది గదా! మీవంతుండిగోయినది కాఁబోలు?

జయం—

ఉ॥ ఇంతులమేలుబంధి, నిను హెచ్చగుకష్టదవాగ్నిఁ ద్రోయ, ఆ వంతయు ధైర్యలక్ష్మి వివరాడక, పైఁడిసరాక రీతిగా

శాంతముతోడనైచి, అలశాంకిరి గొప్పి నరంబు దీ ను

మౌంతయు నుద్ధరించి వహీ యశాంబు గంవిశివహా !

(దేవును దేశించి) వరమేశ్వరా ! నీయశాంబుకారున్వాతిశయంబున, పాణమితుల మీరుపురము విడిపొయి చచ్చి బ్రతికి కలిసికొంటిమి. ఇంతకంటే మాన గావలసిన దేమున్నది? అయినను లోకోపకారార్థ మిట్లగుగాక !

భరత వాక్యము.

ఉత్సాహ! ఓలలాడుచుందుగాక ఉరుసుఖాబ్ధి బాణమి

తాళి నిరత మడ్లులేక; అశివలెల్ల భ ర త

చాలభక్తి గొలుచుచు నృశంబుగా తు గాక; ను

శ్రీల శ్రీకళార్ధినమితి చెలలగాక నిచ్చలుక.

స మా ప్త ము.

కాభి

(గంభీరం :

శ్రీ పానుగంటి విజయ రాఘవరావుగారు

సకల గుణాభిగాముడు కాభి - వక్ష్యేలకోసం వేదవాక్యాలు సంపద

కోసం సంఘసంస్కారాలు, - అసలీ ఫాయదాల వనూలుకోసం ఆత్మ
వాక్యాలు, - కవకంకోసం శునకచేష్టలు, వృద్ధవీవాహాలంటే ఉబలాటం -
శ్రీవిద్యంటే చీదరింపూ, వేదవాక్యంటే బెడరింపూ, కన్న కొడుకంటే
కొఱలుకొఱలు, కన్నబిడ్డలంటే కంటగింపు, ఆక్రితులంటే యేవగింపూ,
సాకర్గనిబెడరింపూ, అందరిమీదా అనుమానాలు. అతి తేలివీతేటలు,
అభియోగాలు అన్నీ మూర్తీభవించివున్న నాటకం లాభి. యోశాలంటే
అతని కంటికి చవట పీనుగులు. సనాతనధర్మం బుద్ధికిచవిటి నేల, కరుణారసం
అతని కంటికి, విశగణ గుణం అతనికి ప్రబలవిహోధి, అనుమానం
అతని సామ్యు, అబద్ధాలు అతని ఆత్మ, అసత్య ప్రమాణాలు అతని పంచ
ప్రాణాలు, భగ్న అతనికి కంఠపాశం, విద్య అతనికి ఉరిత్రాడు, లోకం
అదే పాపకారం చెయ్యాలి. తను లోకానికి అపకారం చెయ్యాలి. అందుకే
అతడు జవతరించాడు.

అద్భుత సంఘటనలతో, అదగ్గసన్ని వేకాల్లా అనందరసాన్ని ఒలి
కించే సంభాషణలతో, చక్కని వ్యవహారిక భాషలతో వ్రాయబడిన సాంఘిక
నాటకం. నాటక ప్రదర్శనలలో సినిమా చిత్రనిర్మాణానికి అనుగుణ్యమైన
నాటకగాణం. కాభి ప్రయత్నాలు ఫలప్రద మాలాయో, తారుమారా
తాయో, ఒకప్రతి కొని వెంటనే చదవండి పానుగంటివారి రచనా సమర్థత
ఈనాటకంలాగూడా ప్రతిభగాంచింది. కొలది ప్రశంసలు మాత్రమే ముద్రిం
చినాము. త్వరపడుడు!

వెల 1-8-0

మా స్వంత నాటక ప్రచురణములు

— పాఠశాల విద్య —

నాటకరాజములు

ముత్తగాజు సుబ్బారావుగారి

ద్రౌపది వస్త్రాపహరణము		1-8-0
శ్రీకృష్ణ తులాభారము		1-8-0
రణతిక్కన		1-0-0
కచదేవయాని		1-0-0
మార్కండేయ		1-0-0

సోమగాజు గానూనూడారావుగారి

రంగూన్ రౌడి (పతిభక్తి)		1-8-0
సతీసక్కుబాయి		0-12-0
గంగావతరణము		1-8-0
ధరణికోట (రెడ్లప్రతాపము)		1-8-0
బీష్మబ్రహ్మచారి		1-4-0
సతీతనసూయ		1-4-0
కాలకేతనము		1-4-0
బలిబంధనము చం॥ కే॥		1-0-0

నలయువానిల్లు నాయనలయులు :

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్.

ప్రాప్తయింతు :

సరస్వతి బుక్ డిపో, బెజవాడ.

